

5

**Millî Mücadele
Döneminde
Giresun**

**Giresun
During
the National Struggle**

Hikmet Öksüz

Millî Mücadele Döneminde Giresun

*Hikmet Öksüz**

Özet

30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'nin imzalanarak Osmanlı topraklarının işgale uğramasının da verdiği cesaretle Doğu Karadeniz Rumları içeride çetecilik ve katliam girişimlerini, dışarıda ise Paris Barış Konferansı nezdinde siyasi faaliyetlerini yoğunlaştırmışlardır. Buna karşı Giresun Türklerinin Osman Ağa'nın önderliğinde örgütlenerek hem Giresun sahillerine yapılacak Rum göçünün engellenmesine hem de içeride Rumların çetelerinin Türkler yönelik saldırılarına önlem alınmaya çalışılmıştır. 1918 yılı Aralık ayında Osman Ağa'nın maiyetinde bulunan gönüllülerin oluşturduğu Sahil Muhafaza Teşkilat'ının sayısı zaman içinde artmış ve organize bir yapıya dönüşmüştür. Şubat 1919 başlarında Osman Ağa'nın öncülüğünde kurulan Müdafaa-i Memleket Komitesi, daha sonra kurulan Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin Giresun şubesine dönüşerek Millî Mücadele döneminde önemli hizmetlerde bulunmuştur. Nitekim bu cemiyetin maddi ve manevi desteğini alarak kurulan Giresun Gönüllü Taburu Kars'ın Ermenilerden geri alınmasında önemli görevler yapmış, Sakarya Savaşı öncesinde Müdafaa-i Milliye Vekâleti'nin emriyle 42. ve 47. Giresun Alayları teşkil edilerek önce Sakarya Savaşı'nda, sonra Büyük Taarruz'da önemli kahramanlıklar göstermiştir. Millî Mücadele'nin silahlı aşaması olan 1919-1922 yılları arasında bu mücadeleye ciddi katkı sağlamış olan ve Giresunluların sesi olarak hizmet veren Giresun basınıni oluşturan yayın organları, kesintili olarak yayın hayatını sürdürmüş olsalar da Anadolu'nun bu ücra köşesinden seslerini yalnızca Türkiye içine değil dış dünyaya da duyurmayı başarmıştır.

Anahtar Kelimeler

Giresun, Millî Mücadele, Osman Ağa, Gedikkaya Gazetesi, Hüseyin Avni Alparslan

* Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, h.oksuz[at]ktu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3957-9174

Giresun During The National Struggle

Abstract

Encouraged by the conclusion of the Armistice of Mudros on October 30, 1918 and the occupation of the Ottoman territories by the Allied Powers the Greeks of the Eastern Black Sea region intensified their gang terror activities and the killings of the local Muslims/ Turks while on the international stage increased campaigns to get a desirable outcome from a Peace Conference that would seal the fate of the defeated Ottoman Empire. In response, the Turkish people of the sanjak of Giresun organized under the leadership of Osman Ağa in order to prevent the terrorist activities of the Greek gangs against the Turks and the importation of Greeks to the Giresun littoral. In December 1918, the number of volunteers gathered around Osman Ağa and the Coastal Defense Organization (Sahil Muhafaza Teşkilatı) increased and the organization became fully structured. The Motherland Defense Committee (Müdafaa-i Memleket Komitesi), which was established under the leadership of Osman Ağa in February 1919 was later incorporated into the National Society for the Defense of Legal Rights in Trabzon as its Giresun branch and provided important services for the national cause. The Giresun Voluntary Battalion (Giresun Gönüllü Taburu), which was established under the aegis of this Committee performed significant duties in recapturing Kars from the Armenians by the Turks. The battalion constituted the core of the 42nd and 47th Giresun Regiments that was organized upon the orders of the Ministry of the National Defense (Müdafaa-i Milliye Vekâleti) and served heroically in the Sakarya War and the Great Offensive. Albeit not being able to publish continuously the Giresun press who became the voice of the Giresun people and contributed to the national cause between 1919 and 1922 and had their voice heard not only nationally but also internationally.

Keywords

Giresun, the National Struggle, Osman Ağa, Gedikkaya Newspaper, Hüseyin Avni Alparslan

1. Giriş

Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ile Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup ayrılmış; Mütareke'nin uygulanma safhasında, boğazlar, kaleler, limanlar ve geçitler gibi stratejik yerlerin yanı sıra Anadolu coğrafyasının bazı yöreleri de İtilaf devletleri askerlerince işgal edilmeye başlanmıştı. Bu süreci kendi emelleri doğrultusunda kullanmak isteyen Osmanlı azınlık tebaasından Ermeni ve Rum delegeleri, 18 Ocak 1919'da Paris'te toplanan Barış Konferansı'na kabul edilmiş, Anadolu'da kendi bağımsız devletlerini kurabilmek için Beşler Konseyi'ne başvurmuşlardı. Bu başvurularda, Bogos Nubar Paşa tarafından "Vilayet-i Sitte"de bir Ermeni; Trabzon Metropolit Hrisantos tarafından ise "Doğu Karadeniz"de bir Pontus Devleti kurulması talep edilmiş; bu isteği desteklemek üzere söz konusu bölgelerin demografik yapısına ilişkin hazırlanan gerçek dışı raporlar da Beşler Konseyi'ne iletilmişti. Zira ABD Başkanı Wilson'un yayımladığı ilkelere göre nüfus çoğunluğuna sahip olmak, o bölgede bağımsız bir devlet kurma hakkını öngörmekteydi. Ne var ki hem Ermenilerin hem de Rumların Paris Konferansı'na sundukları raporlardaki nüfus verilerinin sahada gerçek bir karşılığı bulunmaması talep sahipleri açısından ciddi bir engeldi.¹ Bu durumda yapılması gereken, sahadaki gerçekliği raporlardaki sahte verilere uygun hale getirmek, yani Türk nüfusun şiddet ve baskı ile bölge dışına göç ettirilerek kendi nüfuslarını çoğunluk haline getirmektir. Osmanlı Devleti'nin ordusunun terhis edilip güvenliğin yalnızca az sayıdaki jandarmaya bırakılmış olması da işlerini kolaylaştırıcaktı. Bunun için silahlı çeteler kurularak savunmasız Türk köy ve kasabalarında şiddet ve baskı eylemleri artırılmıştı. Türkler, bölgede Pontus Devleti kurma hayali peşinde koşan acımasız Rum çetelerinin saldırılarına muhatap oluyorlardı.² Öte yandan geçmiş yıllarda çeşitli nedenlerle Rusya'ya göç etmiş bulunan Rumlarla Rusya'da yaşayan Rum nüfusun gemilerle Giresun, Ordu ve Samsun sahillerine nakledilmeye başlanması da bölgedeki Rum nüfusun artırılmasının yöntemlerinden biri haline gelmişti. Rusya'dan bu bölgeye yapılan nüfus kaydırmalarına karşı Osmanlı güvenlik kuvvetlerinin önlem alacak düzeyde ne askeri, ne silahı, ne de siyasi bir gücünün bulunmaması, bu faaliyetlerin giderek yoğunlaşmasına neden olmaya başlamıştı. İstanbul hükûmetlerinin Anadolu'da yaşanan bu gelişmelere kayıtsız kalması ile Türkler, Anadolu'nun çeşitli yörelerinde kurdukları Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri ile bölgelerinin güvenliğini sağlama mecburiyetinde kalmıştır.

¹ 1914 yılı istatistiklerine göre Giresun Kazası'nın nüfusu %77,75'i Müslüman, 20,33'ü Rum ve 1,92'si Ermeni olmak üzere toplam 118.714 kişiydi. Bkz. Nedim İpek, "Giresun Kazasının Nüfûsuna Dair Bir Değerlendirme", *Millî Mücadelede Giresun (Sempozyumu 6-7 Mart 1999) Bildiriler*, İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1999, s. 224.

² Süleyman Beyoğlu, "Millî Mücadele'de Giresun'un Yeri ve Önemi", *Giresun Tarihi Sempozyumu 24-25 Mayıs 1996 Bildiriler*, İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1997, s. 209.

2. Mütareke Döneminde Giresun

Osmanlı Devleti'nin Kasım 1914'te girdiği Birinci Dünya Savaşı, Çanakkale ve Kutü'l-Amare muharebeleri dışında olumsuz seyretmiş, cephelerde milyonlarca şehit verilmesine rağmen İtilaf devletlerinin Anadolu'ya doğru ilerlemeleri durdurulamamıştı. Genç evlatlarını cephelerde kaybeden Türk milleti günlük yaşamda da ciddi zorluklarla karşılaşmış; açlık, sefalet ve salgın hastalıklar had safhaya yükselmişti. Bu fevkalade olumsuz şartlara Doğu Karadeniz'de 1916-1918 yılları arasında batı sınırları Harşit Nehri'ne kadar uzanan sahada Rus işgali eklenmiş, bu işgal Doğu Anadolu'da Erzurum'dan başlamak üzere bölgedeki vilayet ve kazaların sivil halkını etkileyerek geniş kitlelerin Anadolu'nun batısına doğru göç etmesine sebebiyet vermişti.³ Doğu Karadeniz'de sayıları yüzbinleri aşan bu muhacir kabilelerinin ilk güvenli iskân bölgesi Giresun Kazası olmuş; Giresunlular, "vatanlarını" terk eden bu kimsesizlere sinelerini açmakta tereddüt göstermemişti. Yaklaşık iki yıl süren bu muhacirlik günleri 18 Aralık 1917 tarihinde Ruslarla imzalanan Erzincan Mütarekesi ve 3 Mart 1918 tarihli Brest-Litovsk Antlaşması'yla Rus işgalinin son bulması üzerine bitmiş ve ardından geriye dönüş süreci başlamıştı. Giresun, muhacirlerin batıya doğru gidiş güzergâhında olduğu gibi 1918 yılının ilkbahar ve yaz aylarında geri dönüşünde de ev sahipliği yapmaktan geri durmamıştı.⁴ Rus işgali sırasında Giresun'a sığınan muhacirlerden büyük bir kısmı işgalden sonra kendi memleketlerine dönerken bir kısmı da Giresun Kazası dâhilinde iskân edilmişti.⁵ 1918 yılı sonbaharında yaralarını sarmak ve yeni bir hayat mücadelesine başlamak için çaba sarf eden Giresunlular Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla yeni bir tehlikeyle, Pontus tehdidiyle karşılaşmışlardı.

Mondros Mütarekesi'nin hemen öncesinde Dizdarzade Eşref Bey'in hastalık nedeniyle tedavi için İstanbul'a gitmesi ve belediye başkanlığından istifa etmesi⁶ üzerine belediye meclisi de istifa etmiş ve Eylül 1918'de Feridunzade Osman Ağa Giresun Kazası belediye başkanı olmuştur.⁷ 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi'nin imzalanması ve tatbikinin işgallerle kendini göstermesi Anadolu'nun tamamında olduğu gibi Giresun'da da endişe verici bir dönemin başlamasına neden olmuştur. Mütareke'nin ardından Türk ordusunun Elviye-i Selâse'den çekilmesi istendiği sırada, yeniden bir Ermeni mezalimine

³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Songül Alşan, *Doğu Karadeniz'in En Uzun İki Yılı*, Serander Yayınları, Trabzon 2017; F. Rezzan Ünalp, *Birinci Dünya Harbinde Karadeniz*, Trabzon: Serander Yayınları, 2019; Veysel Usta ve Ülkü Köksal, *Yüz Yıl Önce Karadeniz: Muhacirlik Defteri II*, İstanbul: Akçaabat Belediyesi Yay., 2018; Veysel Usta (ed.), *Doğu Karadeniz'de Rus İşgali ve Muhacirlik*, Trabzon: Serander Yayınları, 2021.

⁴ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ayhan Yüksel, "Savaş Yıllarında Giresun (1914-1922): Sosyal ve Ekonomik Durum", *Millî Mücadelede Giresun (Sempozyum 6-7 Mart 1999)*, *Bildiriler*. İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1999, s. 233-254; Ayhan Yüksel, *Giresun Tarihinden Sayfalar*, İstanbul: Giresun Valiliği Yay., 2009, s. 1-20.

⁵ İpek, "Giresun Kazasının Nüfusuna Dair", s. 227.

⁶ Ömer Sami Coşar, *Atatürk'ün Muhafızı Topal Osman (Osman Ağa)*, İstanbul: Harman Yay., 1971, s. 9; Süleyman Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı Giresunlu Osman Ağa*, İstanbul: Bengi Yayınları, 2009, s. 42.

⁷ Osman Fikret Topallı, *Müdafa-i Hukuk ve İstiklal Harbi Tarihlerinde Giresun*, haz. Veysel Usta ve Mustafa Çulfaz, Trabzon: Serander Yayınları, 2017, s. 374; Mustafa Gökâl Kabacaoğlu ve Tuncer Dervişoğlu, *Giresun Belediyesi ve Başkanları*, Ankara: Giresun Belediyesi Yay., 2009, s. 85.

maruz kalmamak için 5 Kasım 1918'de 9. Ordu Komutanı Yusuf Şevki Paşa'nın teşvik ve desteğiyle Kars İslam Şurası oluşturulmuştur.⁸ Bölgenin geleceğine dair kararların alındığı Büyük Ardahan Kongresi'nde (7-9 Ocak 1919), aralarında Trabzon'un da bulunduğu vilayetlerde çıkan gazeteler aracılığıyla halkın bilgilendirilmesi kararlaştırılmıştı. 17-18 Ocak'ta toplanan Kars Kongresi'nde ise Trabzon teşkilatını kurmak üzere alay komutanı Ali Rıza Bey ile Barutçuzade Hacı Ahmet Bey, Giresun teşkilatını oluşturmak için de Osman Ağa görevlendirilmişti.⁹ Bunun yanı sıra İttihat ve Terakki erkânının İstanbul'u terk etmesinden kısa bir süre önce Enver Paşa, İttihat ve Terakki'nin ve Teşkilât-ı Mahsûsa'nın önemli isimlerinden biri olan Giresunlu Kâtip Ahmet Efendi ile İstanbul'da İhlamur Köşkü'nde gizli bir görüşme yapmıştır. Görüşmede kendisine Mütareke'ye karşı Giresun'da örgütlenme görevi verilen¹⁰ ve Giresun'a dönen Kâtip Ahmet Efendi de Belediye Başkanı Osman Ağa ile birlikte çalışmaya başlamıştı.¹¹

Mütareke'den sonra Giresun'da Pontusçuluk faaliyetleri artmış; nüfusun yalnızca %5'ine sahip olan Rumlar, İzmir'in işgaliyle birlikte Pontus hülyasının gerçekleşeceğine inanmaya başlamışlardır.¹² Bu bağlamda daha önce Rusya'ya göç etmiş Rumların yeniden Doğu Karadeniz kasabalarına dönmek için faaliyetlere başlaması¹³ ve bu nedenle Patrikhane'nin 1919 yılı başından itibaren Rusya'daki Rumlara para vererek onları geçici olarak Trabzon'a göç etmeye teşvik etmesi,¹⁴ Trabzon Metropoliti Hrisantos'un uluslararası arenada girişimlerini yoğunlaştırması, eski Giresun Belediye Başkanı Kaptan Yorgi'nin oğlu Pontusçu Kostantin Konstantinidi'nin Avrupa'daki faaliyetlerine hız vermesi¹⁵ ve çeşitli Rum cemiyetleri ile uluslararası kamuoyunu etki altına almaya başlaması¹⁶ gibi etkenler Giresunluların bir an önce örgütlenerek muhtemel gelişmelere karşı önlem almalarını zorunlu hale getirmekteydi.

2.1. Giresun Müdafaa-i Memleket Komitesi/Cemiyeti

Giresun Belediye Başkanı Osman Ağa, Enver Paşa'nın örgütlenme görevi verdiği Kâtip Ahmet Efendi ve Topalzade Osman Fikret Bey 23 Aralık 1918 tarihinde belediyede bir araya gelerek Rumların faaliyetlerine karşı Türklerin hakkını savunmak amacıyla bir

⁸ Selçuk Ural, *Mondros Mütarekesi ve Doğu Vilayetleri*, İstanbul: IQ Yayınları, 2008, s. 179.

⁹ Sabahattin Özel, *Millî Mücadele'de Trabzon*, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2012, s. 85.

¹⁰ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 586.

¹¹ Veysel Usta ve Mustafa Çulfaz, *Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Varidat ve Sarfiyat Defteri*, Trabzon: Serander Yayınları, 2021, s. 10.

¹² Mesut Çapa, "Millî Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun", *Türk Kültürü*, 423(Temmuz 1998), s. 425.

¹³ Rusya'daki Rumlar bir an evvel Giresun'a dönmek istiyorlardı. Mehmet Şakir Sarıbayraktaroğlu, *Osman Ağa ve Giresun Uşakları Anlatıyor*, İstanbul: Kardeş Matbaası, 1975, s. 37.

¹⁴ Mesut Çapa, *Pontus Meselesi*, Trabzon: Serander Yayınları, 2001, s. 28.

¹⁵ Kostantin Konstantinidi'nin Pontus Devleti kurulmasına dair ilk uluslararası girişimi 4 Şubat 1918'de gerçekleşmiş olup Avrupa ve Amerika'daki Rumları Marsilya'da topladığı Pontus Kongresi'nde bir araya getirmiştir. Mesut Çapa, *Millî Mücadele Döneminde Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*, Ankara: Trabzon Belediyesi Yay., 1998, s. 9.

¹⁶ Geniş Bilgi için bkz. Çapa, *Pontus Meselesi*, s. 72-93; Hayati Aktaş, "Doğu Karadeniz Bölgesinde Pontus Devleti Kurma Çabaları ve Bu Amaçla Hazırlanan Propaganda Kitapları", *Başlangıçtan Günümüze Pontus Sorunu*, ed. Veysel Usta, Trabzon: Serander Yayınları, 2007, s. 275-295.

cemiyet kurulmasına karar verdi. Bunun için Giresun'un önde gelen şahsiyetleriyle yapılan istişareler sonunda 1 Şubat 1919 günü Osman Ağa'nın başkanlığında belediyede yapılan toplantıda İnebolu'dan Hopa'ya kadar Doğu Karadeniz Bölgesi vilayet ve kaza belediyelerine "beliren tehlikelere karşı müşterek müdafaa tedbirleri almak üzere" telgraflar çekilerek vilayet merkezi olan Trabzon'da bir genel kongre yapılması çağrısında bulunulmuştur. 6 Şubat 1919'da belediyede yapılan seçim sonucunda Giresun Müdafaa-i Memleket Komitesi/Cemiyeti'nin 13 kişilik yönetim kurulu şu isimlerden oluşturulmuştur: Feridunoğlu Osman Ağa (Belediye Reisi), Dizdarzade Eşref Bey (Esbak Belediye Reisi), Sarımahmutzade Hasan Efendi (Esbak Belediye Reisi), Hacıeminzade Hacı Emin Efendi (Tirebolulu), Beyazıtzade Hacı Bey (Sabık Belediye Reisi), Larçinzade Hakkı Bey (Keşap Nahiyesi'ni temsilen), Yusufagazade Münir Efendi, Zaimzade Salih Efendi (Tirebolulu), Hacıbrahimzade Mahmut Efendi (Tirebolulu), Emirahmetoğlu Nazım Efendi (Rizeli), Kurdoğlu Hacı Hafız Efendi (Akköy ve Piraziz'i temsilen), Balmumcuzade Niyazi Tayyip Bey (Trabzonluları temsilen), Topaloğlu Osman Fikret (gazete muharriri). Seçimin ardından toplanan yönetim kurulunun görev paylaşımına göre Komite/Cemiyet Reisliğine Feridunzade Osman Ağa, Reis Vekilliğine Dizdarzade Eşref Bey, Kâtip azalığa Balmumcuzade Niyazi Tayyip Bey, Murahhaslığa Topaloğlu Osman Fikret Bey ve Muhasip azalığa Larçinzade Hakkı Bey getirilmiştir.¹⁷

Giresun Müdafaa-i Memleket Komitesi/Cemiyeti ilk faaliyet olarak 7 Şubat 1919 tarihinde Hopa'dan İnebolu'ya kadar sahil bölgesinde yer alan vilayet ve kazalara şöyle bir telgraf çekmiştir:¹⁸

"Hopa, Atina, Rize, Of, Sürmene, Trabzon, Pulathane, Vakfikebir, Görele, Tirebolu, Ordu, Fatsa, Ünye, Terme, Çarşamba, Samsun, Bafra, Gerze, Sinop, İnebolu, Ayancık, Maçka, Gümüşhane, Kelkit, Şiran, Torul" belediye riyasetlerine.

Bugün Giresun ahalisi, vatanın şimdiye kadar tarihin kaydetmediği derecede elim, elim olduğu kadar mühlik bir vaziyeti karşısında bulunmakla dilhundur. Harb-ı Umumi'nin sine-i vatanda açmış olduğu derin yaralara, İnebolu'dan Hopa'ya kadar olan güzel ve asri memleketlerimizin de elimizden alınarak Pont hükûmeti namıyla Rumlara verilmek suretiyle daha derin cerihalar açılmak istenildiğini istihbar ediyoruz. Giresun'un bütün Müslümanları, ağnyasından en fakirine kadar, bir içtima-ı fevkalade akdetmiş ve netice-i içtimada bu korkunç teşebbüse karşı bir sedd-i âhen teşkil etmek, pek bariz ve mukaddes olan haklarının sıyaneti için icab ederse Avrupa'nın her tarafına müdrik ve münevver evlatlarından münasip zevatı tefrik ederek i'zam eylemeye karar vermiştir. Bu esası kararlaştırmak üzere tayin edeceği murahhasları merkez vilayet olan Trabzon'a gönderecektir. Kazanız da aynı maksat ve gayeyi takip ederek murahhaslarınızı bir an evvel intihapla Trabzon'a i'zam eylemek için dakika fevt etmeksizin bil-içtima netice-i mukarreratınızın serian Giresun belediye riyasetine iş'arını menafi-i mülk ve millet namına istirham eyleriz.

¹⁷ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 106-110.

¹⁸ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 114.

Livalara: Livanız merkezinde zamanın nezaketi nazar-ı dikkate alınarak hemen bilictima netice-i mukarreratınızın serian tarafımıza işarını menafi-i mülk ve millet namına istirham eylerim. 7 Şubat 335. (7 Şubat 1919)”

Giresun Belediye Reisi Osman imzasıyla çekilen bu telgraflara, çok yerden cevap gelmesine rağmen Trabzon Belediyesinden herhangi bir karşılık verilmemiştir. Ülkenin durumunun giderek daha vahim mecralara doğru sürüklendiğini, bu nedenle vakit kaybetmeksizin bir an evvel gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini düşünen Osman Ağa 11 Şubat gecesi Trabzon Belediyesine yeni bir telgraf daha çekerek Trabzon’da toplanmasını öngördüğü toplantı hakkında bilgi edinmek istemiştir.¹⁹

2.2. Giresun Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti

Giresun’da böylesi bir duyarlılığın olduğu günlerde Trabzon’da da muhtemel olumsuz gelişmelere karşı örgütlenme girişimleri başlatılmıştır. Nitekim 10 Şubat 1919 günü akşamı bir araya gelen Trabzon’un ileri gelenleri aralarında yaptıkları seçimle 20 kişilik bir heyet belirlemiştir. 11 Şubat Salı günü Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti’nin nizamnamesi kaleme alınarak 12 Şubat 1919 tarihinde Eyüzbade Ömer Fevzi, Gazazzade Hüseyin ve Hacı Alihafızade Mehmet Salih imzalarıyla Trabzon Vilayeti’ne sunulmuştur.²⁰ Aynı gün Başkan Murathanzade Ziya ve yönetim kurulu üyelerinin imzalarını taşıyan başka bir yazı ile vilayete bağlı kaza ve nahiyelerden seçilecek temsilciler, 23 Şubat günü Trabzon’da yapılacak toplantıya davet edilmiştir.²¹ Böylece, Giresun Belediye Başkanı ve Müdafaa-i Memleket Komitesi/Cemiyeti Başkanı olan Osman Ağa tarafından Pontus tehdit ve tehlikesine karşı başlatılan örgütlenme girişimi, Trabzon’da Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti’nin kurulmasıyla kapsamını genişletmiştir.

Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti’nin kurulmasının ardından sancak, kaza ve nahiyelerde açılacak şubeler için gerekli görüşmelerde bulunmak üzere 23 Şubat 1919’da Trabzon’da yapılacak toplantıya temsilcilerin gönderilmesi istenmiştir. Bu çağrıya hemen uyan Giresunlular, 15 Şubat günü belediyede Osman Ağa başkanlığında yaptıkları toplantıda Sarımahmutzade Hasan Efendi²² ile Dizdarzade Eşref Bey’in Trabzon’a temsilci olarak gönderilmesine karar vermiştir.²³ Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti’nin çağrısı üzerine 23 Şubat 1919 tarihinde Nemlizadelerin Uzunsokak’taki evinde yapılan ve başta Trabzon Valisi Necmi Bey’in²⁴ de hazır bulunduğu Birinci Kongre, Müftü Ahmed Mahir Efendi’nin²⁵ başkanlığında açılmış ve çalışmalarına başlamıştır.²⁶ Bu arada Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti’nin nizamnamesi de Giresun’a ulaşmış, 17 Şubat’ta belediyede yapılan heyet-i merkeziye

¹⁹ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 115.

²⁰ Faik Ahmet Barutçu, *Siyasi Hatıralar Millî Mücadeleden Demokrasiye*, C. 1, yay. haz. Mustafa Everdi, Ankara: 21. yüzyıl Yayınları, 2001, s. 78-82.

²¹ Barutçu, *Siyasi Hatıralar*, s. 78-82; Usta ve Çulfaz, *Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*, s. 13.

²² Cemiyet’in karar defterinde bu isim Sarımahmutzade Hüsnü Efendi olarak geçmektedir.

²³ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 124-125.

²⁴ Çapa, *Millî Mücadele Döneminde*, s. 11.

²⁵ Barutçu, *Siyasi Hatıralar*, s. 78.

²⁶ Özel, *Millî Mücadele’de*, s. 96.

toplantısında Müdafaa-i Memleket Komitesi/Cemiyeti'nin adı merkeze uyumlu olacak şekilde Giresun Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'ne dönüştürülmüştür.²⁷ Büyük bir emekle kurulan Müdafaa-i Memleket Komitesi/Cemiyeti'nin kapatılarak Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'ne dönüştürülmesi Osman Ağa'da rahatsızlık yaratmış, cemiyetin yeni adıyla yapılacak yazışmalarda başkan yerine üye Dizdarzade Eşref Bey'in imza koymasını istemiş ve uygulama bir süreliğine bu şekilde devam etmiştir. Giresun Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin idare heyetinin kimlerden oluştuğuna dair herhangi bir resmî kayıt bulunmamasına rağmen Müdafaa-i Memleket Komitesi/Cemiyeti'nden dönüştürülmüş olduğu için büyük ihtimalle onun idare heyeti Giresun Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin idare heyeti olmuştur. Bu durumda idare heyeti şu isimlerden oluşmuş olmalıdır. Reis Feridunzade Osman Ağa, Reis Vekili Dizdarzade Eşref Bey, Kâtip aza Balmumcuzade Niyazi Tayyip Bey, Murahhas Topaloğlu Osman Fikret, Muhasip aza Larçinzade Hakkı Bey.²⁸ Böylece Osman Ağa'nın önderliğinde Giresunluların Mondros Mütarekesi'nin ardından başlattıkları millî örgütlenme girişimi vilayet merkezini de kapsayacak şekilde sonuç vermiştir.

2.2.1. Giresun Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin Faaliyetleri ve Gelir-Giderleri

Giresun'da Mütareke'den sonra ortaya çıkan "millî" nitelikli bir cemiyet kurma girişimlerinin en önemli ayağını cemiyetin faaliyetleri için gerekli gelirlerin toplanması hususu oluşturmaktaydı. Başlangıçta, küçük masraflar Başkan Osman Ağa tarafından, belediye bütçesinden karşılanmaktaydı, fakat Müdafaa-i Memleket Komitesi/Cemiyeti'nin kurulması gündeme gelince masrafların artacağı öngörüsüyle yardım toplanmasına karar verilmiştir. 7 Şubat 1919 Cuma günü Belediye'de Osman Ağa'nın başkanlığında Hakkı Bey, Hacı Ömer Efendi, Sandık Emni Mehmet Efendi ve Osman Fikret (Topallı) Bey'in katılımıyla yapılan toplantıda, komiteye yardım yapabilecek olan şahısların listesi çıkarılmıştır. 144 kişilik listede yer alanlar ekonomik güçlerine göre 25, 12.5, 7.5 ve 5 liralık guruplara ayrılmıştır. Söz konusu listede yazılı kişilerden toplanan paraların yanı sıra Keşap, Bulancak ve Piraziz nahiyelerinden toplanan paraların kaydı için de İane Salma Defteri adlı bir defter tutulması kararlaştırılmıştır.²⁹

²⁷ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 126.

²⁸ Müdafaa-i Memleket Komitesi/Cemiyetinin kurulması ve Giresun Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyetine dönüşmesi süreci Cemiyetin Katib-i Umumilik görevini üstlenen Osman Fikret Topallı'nın günlüğünde ayrıntılı olarak yer almaktadır. Bununla birlikte söz konusu idare heyetiyle ilgili iki farklı görüş daha vardır. Bunlardan ilki Ali Naci Duyduk'a aittir. Ali Naci Duyduk Goloğlu'na yazdığı mektupta Giresun Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti yönetiminin Dizdarzade Eşref Bey'in başkanlığında Ali Naci Bey, Niyazi Tayyip Bey, İbrahim Hamdi Bey ve Ethem Nazif Bey'den oluştuğunu belirtmiştir. Mahmut Goloğlu, *Erzurum Kongresi*, İstanbul: İş Bankası, 2011, s. 171. Beyoğlu da bu görüşü aktarmıştır. Bkz. Beyoğlu, "Millî Mücadele'de Giresun'un Yeri", s. 211. Ancak Ali Naci Bey'in olaydan yaklaşık elli yıl sonra 1966 yılında kaleme aldığı mektupta hatalı bilgi verdiği kanısındayız. Zira bütün bu girişim ve organizasyonun başında bulunan ve aynı zamanda belediye başkanı olarak görev yapan Osman Ağa'nın Giresun Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyetinin yönetiminde bulunmaması hayatın doğal akışına aykırı bir durumdur. İkinci görüş ise Mehmet Şakir Sarıbayraktaroğlu'na ait olup ona göre idare heyeti şu şekildedir: Başkan Osman Ağa, üyeler; Larçinzade Hakkı Bey, Çınarlar İmamı Hacı Vehbizade Hasan Efendi, Yusufagazade Mehmet Ağa, Hacı Eminzade Emin Efendi, Kaymakamzade Mehmet Bey, Hüseyinyazıcı Hüseyin Bey ve Osman Fikret Topallı Bey. Bkz. Sarıbayraktaroğlu, *Osman Ağa ve Giresun Uşakları*, s. 37.

²⁹ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 112.

Öte yandan Giresun delegesi olarak Sarımahmutzade Hasan Efendi ile Dizdarzade Eşref Bey'in de katıldıkları ve 23 Şubat'ta Trabzon'da toplanan Birinci Kongre'de Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin ihtiyaçları için toplanması öngörülen 30.000 liranın 4.600 lirası Giresun'un hissesine düşmüştür.³⁰ Birinci Kongre'ye katılan delegelerinin Giresun'a dönmesi üzerine Osman Ağa başkanlığında yapılan toplantıda iane (yardım) toplama işinin hızlandırılması ve alınacak ianelerin Larçinzade Hakkı Bey tarafından iane defterine kaydedilmesi kararlaştırılmıştır. İane defterini alan Larçinzade Hakkı Bey 22 Mart tarihinde kampanyayı başlatmıştır.³¹

Bu süreçte Ermeni Şerik'in öldürülmesi başta olmak üzere Ermeni tehcirinde³² suçlu olduğu düşüncesiyle Damat Ferit Paşa hükûmetinin kurdurttuğu Nemrut Mustafa Paşa Divan-ı Harb-i Örfi'sinde Osman Ağa'nın yargılanması gündeme gelmişti. 26 Mart 1919'da hakkında, tutuklama kararı çıkartılan Osman Ağa³³ için Nisan ayı başlarında hem Giresun Savcılığı'na, hem de Kaymakam Nizameddin Bey'e gelen telgraf ile söz konusu suçtan yargılanmak üzere ölü veya diri olarak yakalanıp İstanbul'a sevk edilmesi istenmiştir.³⁴ Nizameddin Bey durumu Belediye Başkanı ve Giresun Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Başkanı olan Osman Ağa'ya ileterek can güvenliği için şehirden uzaklaşmasını istemiştir. Bu gelişme üzerine Osman Ağa Giresun'u terk ederek bir süreliğine Şebinkarahisar'a çekilmiştir.³⁵ Nisan ayında Giresun'u terk eden Osman Ağa ve 168 arkadaşı, 7 Temmuz 1919 tarihli Heyet-i Vükela kararıyla affedilmiştir.³⁶ Osman Ağa'nın Giresun'u terk etmesinden affına kadar geçen süre içinde cemiyet başkanlığı Dizdarzade Eşref Bey tarafından yürütülmüş, faaliyetlerin aktif şekilde gerçekleştirilebilmesi için 7 Haziran 1919'da katib-i umumiliğe getirilen³⁷ Osman Fikret Bey yardım toplama faaliyetlerini sürdürmüştür.³⁸

Bu arada 15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti tarafından 20 Mayıs 1919 tarihinde alınan bir kararla cemiyetin bütün şube temsilcilerine 28 Mayıs'ta İkinci Kongre'nin yapılacağı bildirilmiştir. 28-30 Mayıs tarihleri arasında gerçekleştirilen İkinci Kongre'nin son gününde alınan en önemli kararlardan biri Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti ile "vilâyet-i sitte ile katiyyen teşrik-i mesai etmek" olarak belirlenmiş ve vilâyet-i sitteye "mufassal malumat itası" kabul edilmiştir.³⁹

³⁰ Barutçu, *Siyasi Hatıralar*, s. 94.

³¹ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 148.

³² Sarıbayraktaroğlu, *Osman Ağa ve Giresun Uşakları*, s. 37.

³³ Usta ve Çulfaz, *Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*, s. 18.

³⁴ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 401.

³⁵ Beyoğlu, "Millî Mücadele'de Giresun'un Yeri", s. 211-212.

³⁶ Süleyman Beyoğlu, "Belgelerle Osman Ağa (1883-1923)", *Millî Mücadelede Giresun (Sempozyum 6-7 Mart 1999) Bildiriler*, İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1999, s. 82; Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 72.

³⁷ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 266.

³⁸ Usta ve Çulfaz, *Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*, s. 18.

³⁹ Barutçu, *Siyasi Hatıralar*, s. 127.

Vilayat-ı Şarkîye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Erzurum ve bağlı şubelerinin ortaklaşa aldıkları bir karar gereğince toplanması öngörülen Erzurum Kongresi için Trabzon vilayet merkezi ve kazalardan delege seçimi yapılması ve seçilecek kişilerin isimlerinin bildirilmesi istenmiştir.⁴⁰ Bu doğrultuda Giresun'da da çalışmalar başlamış ve Giresun Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti idare heyeti toplantısında Erzurum Kongresi'ne Giresun'u temsil etmek üzere Dr. Ali Naci (Duyduk) Bey⁴¹ ve Mühendis İbrahim Hamdi Bey seçilmiştir.⁴² Delegelerin seçildiğine dair bilgi 12 Haziran tarihli telgrafla Trabzon'a bildirilmiştir.⁴³

Erzurum Kongresi'nde Giresun delegesi İbrahim Hamdi Bey tarafından resmî üniformayla kongre salonuna girmesinin sakıncalı olacağını Mustafa Kemal Paşa'ya söylenmesi ile başlayıp⁴⁴ Trabzon delegesi Ömer Fevzi Bey ile Giresun delegeleri Dr. Ali Naci Bey ve İbrahim Hamdi Bey'in imzalarının da yer aldığı ve Millî Mücadele'nin düzenli ordu kurulması yerine milis kuvvetlerle sürdürülmesi konulu 22 maddelik önerge⁴⁵ ile devam eden süreç söz konusu delegeleri bu andan itibaren açık bir şekilde muhalif duruma düşürmüştü.

Osman Ağa'nın affedilerek halkın tezahüratları arasında 12 Temmuz 1919'da hem belediye başkanlığına hem de Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti başkanlığına geri dönmesi, onun yokluğunda faaliyetlerini hızlandıran Rumların durgunlaşmasına neden olmuştur. Cemiyetin, maddi yardım başta olmak üzere Millî Mücadele'ye katkısı giderek yükselen bir ivme yakalamıştır. Osman Ağa'nın Giresun dışında bulunduğu sırada iane işlerini yürüten Osman Fikret Bey, toplanan yardımlarla ilgili defterleri cemiyetin başkanlığını yeniden üstlenen Osman Ağa'ya devretmiştir.⁴⁶

Sivas Kongresi'nde alınan karar gereğince Millî Mücadele taraftarı cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirildiğinden bu tarihten sonra Osman Ağa'nın başkanlığındaki Giresun Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin adı da Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti (GMHC) olarak değiştirilmiştir. Bu bağlamda Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından toplanan yardımlar, biri 17 Ocak 1920-18 Ocak 1921; diğeri ise Ocak 1921-20 Ocak 1922 tarihleri arasını kapsamak üzere iki deftere kaydedilmiştir. Bu defterlerde yazılı gelir ve gider kayıtlarına göre 17 Ocak 1920-18 Ocak 1921 tarihleri arasında 6.526.458.20 lira, 17 Ocak 1921-20 Ocak 1922 tarihleri arasında 6.557.845.20 lira olmak üzere iki yılda toplam 13.084.30.34 lira tutarında bir meblağ

⁴⁰ Çapa, *Millî Mücadele Döneminde*, s. 13-14.

⁴¹ Ali Naci Bey ve İbrahim Hamdi Beylerin kısa biyografileri için bkz. Cavit Akın, "Millî Mücadele ve Erzurum Kongresi'nde Giresun Delegeleri", *Giresun Tarihi Sempozyumu 24-25 Mayıs 1996 Bildiriler*, İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1997, s. 282-284.

⁴² Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 273.

⁴³ Barutçu, *Siyasi Hatıralar*, s. 139.

⁴⁴ Goloğlu, *Erzurum Kongresi*, s. 94.

⁴⁵ Goloğlu, *Erzurum Kongresi*, s. 102.

⁴⁶ Usta ve Çulfaz, *Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*, s. 19.

toplanmıştır. Toplanan bu yardımlar; bağışlar, salmalar ve Giresun Limanı ticaretinden alınan Müdafaa-i Hukuk vergilerinden oluşmaktaydı. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti hesabından yapılan harcamalar genel olarak şu alanlarda yoğunlaşmıştır:⁴⁷

1. 1917 Bolşevik İhtilali nedeniyle Rusya'dan Türkiye'ye gelen Azeri ve Tatar muhacirlerinden Giresun'a yerleşenlerin ihtiyaçlarına,
2. Silahaltında bulunan Giresunlu asker ailelerinden ihtiyaç sahibi olanlara,
3. 4 Aralık 1920'de müstakil liva haline getirilen Giresun'un yeni idari yapısının teşkil edilmesine,
4. Giresun'da mevcut okul öğretmenlerinin maaşlarını alamadıkları aylarda onlara maaş ödenmesine, jandarma taburu ve mektebinin masraflarının karşılanmasına,
5. Giresun çarşı, pazar ve iskelelerinde yapılan düzenlemeler için belediyeye,
6. Osman Ağa tarafından Giresun'da kurulan Osmaniye İşçi Ocağının kuruluş masrafları ve diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına,
7. Giresun Matbaası'nın çalışır hale getirilmesi amacıyla yapılan harcamalara,
8. Yetim ve Öksüzler Yurdu ile Giresun'un elektrikle aydınlatılma giderlerine,
9. Rusya'dan silah ve cephane alınmasına,
10. Giresun Gönüllü Taburu ile 42 ve 47. Alayların teşkili sırasında ihtiyaçların karşılanmasına ve bu birliklerin subaylarının maaşlarının ödenmesine,
11. Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Sivas'tan Ankara'ya hareketleri sırasında ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılmıştır.

Öte yandan Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti hesabından yapılan harcamalar incelendiğinde, yapılan işler karşılığında bu paralardan Rum esnaf ve ustalara da sarf edildiği dikkat çeken diğer bir husustur.

3. Osman Ağa ve GMHC'nin Askerî Faaliyetleri

3.1. Sahil Muhafaza Müfrezesi

Mondros Mütarekesi ile Osmanlı ordusunun terhis edilerek yalnızca iç güvenlik hizmetleri için kısıtlı sayıda jandarma birliğinin faaliyetine izin verilmesi, ülke sınırlarının dış güvenlik tehdidine maruz kalmasına neden olmuştur. Yukarıda da değinildiği üzere Pontus Devleti kurma girişimlerinin bir parçası olarak planlanan ülke dışındaki Rum nüfusun Trabzon vilayeti hudutları içine nakli, Giresun'u da açık bir hedef haline getirmiştir. Mütareke'den sonra bu tür tehditleri önceden sezen ve organize bir önlem alabilmek için örgütlenmeye çalışan Giresunlular için Osman Ağa ismi ön planda idi. Zira Osman Ağa, Birinci Dünya Savaşı sırasında etrafında topladığı müfrezesiyle

⁴⁷ Usta ve Çulfaz, *Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*, s. 25-27.

Teşkilât-ı Mahsûsa birliklerine katılarak Trabzon ve havalisinde Ruslara karşı savaşmış biriydi. Jandarma ve polise yardımcı olmak ve onlarla koordineli bir şekilde çalışmak üzere bir gönüllü müfreze kurulması fikri, Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin gündemine de gelmiş ve burada Sahil Muhafaza Teşkilatı adlı bir gönüllü birliğin teşkiline karar verilmiştir. Buna göre; özellikle sahil boyundaki köy ve kasabalarda o yörenin gençlerinden silahlı çeteler oluşturulmasına, bunların silah ve cephane gibi ihtiyaçlarının Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından karşılanmasına, merkezde mahalli idare ve mıntika kumandanlığının, mülhakat sahillerinde ise merkezin ve nahiye müdürleriyle takım ve karakol kumandanlarının talebi üzerine derhal yardıma koşulmasına, teşkilatın görev yerlerinin ilgili resmî makamlarca görüşülerek belirlenmesine ve müfrezelerin başında bulunanların resmî makamlara bildirilmesine ve bu müfrezelerin Osman Ağa'dan talimat almaksızın herhangi bir eylemde bulunmamaları önem arz eden hususlardı. Bu karar çerçevesinde Osman Ağa'nın maiyeti konumunda bulunan birlikler, Ekim 1919'dan itibaren *Sahil Muhafaza Müfrezesi* olarak Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin emrine verilmiştir. Müfrezenin görev sahası olarak merkezde Aksu Deresi ağzından Batlama Deresi ağzına kadar olan alan belirlenmiştir. Nüvesini Osman Ağa'nın maiyetinin oluşturduğu müfrezenin teşkilatlanması Aralık 1919'da tamamlanarak kumandanlığına önce Ziya Bey, daha sonra da Yusuf ağazade Hacı Yusuf Efendi getirilmiştir. Merkez teşkilatının kurulup görev yerlerinin belirlenmesinden sonra mülhakatta Keşap, Bulancak ve Piraziz nahiye müfrezeleri de kurularak görev yerleri jandarma ile istişare edilerek belirlenmiş ve her birinin kumandanlığına yörenin ileri gelen ailelerinden bir üye getirilmiştir.⁴⁸

3.2. Giresun Gönüllü Taburu (Giresun Milis Taburu)

Giresun livası merkez ve kasaba sahillerinin korunmasında, Rumların karaya göçmen çıkarma girişimlerinin önlenmesinde ve zaman zaman da Rusya'dan silah ve cephane getirilmesinde ciddi katkıları bulunan Sahil Muhafaza Müfrezesinin dışında yeni bir gönüllü birlik oluşturulması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Zira 1920 yılının ortalarına gelindiğinde Ankara'da TBMM açılarak faaliyete geçmiş, ülkeyi içinde bulunduğu durumdan kurtarmak için var gücüyle çalışmaya başlamıştır. Bu durum karşısında Damat Ferit Paşa'nın başında bulunduğu İstanbul Hükûmeti, Millî Mücadele hareketini ortadan kaldırmak üzere çeşitli yol ve yöntemlere başvurma kararı almıştır. Bir yandan Hilafet Ordusu adlı bir askerî birlik teşkil ederek henüz askerî teşkilatlanmasını tamamlamamış olan Ankara Hükûmeti'ni etkisizleştirmek üzere harekete geçmiş, öte yandan teşvik edilen isyanlarla Ankara'nın etrafı ateş çemberine dönüştürülmüştür. Giresun'da ise Rumların faaliyetleri giderek artma eğilimine girmiş, 1920 Şubat'ında Giresun Rumları arasında meydana gelen bir olaya Osman Ağa'nın müdahale etmesini bahane eden İngilizler Giresun'a asker çıkarma tehdidinde bulunmuş, başka bir ifadeyle Pontusçularla amansız mücadelede bulunan Osman Ağa'nın devre dışı bırakılmasına çalışılmıştır.⁴⁹ Trabzon'da Tümen Komutanı olan Miralay Rüştü Bey'in de Osman Ağa

⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 317-323.

⁴⁹ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 129-130.

aleyhinde ortaya koyduğu olumsuz tutum,⁵⁰ durumu daha da nazik hale getirmiştir. Böylesi bir atmosferde Giresun Milis Taburunun kurulmasına karar verilmiş ve Temmuz 1920'de hazırlık çalışmalarına başlanmıştır. Oluşturulan Gönüllü Taburu,⁵¹ Doğu Cephesi'ne iştirak etmek ve Ermeni harekâtına katılmak üzere 12 Eylül 1920 günü Bulancak Limanı'nda düzenlenen gösterişli bir törenin ardından Filya Motoru'na⁵² bindirilerek⁵³ Trabzon'a sevk edilmiştir.⁵⁴ Aynı gün Trabzon'a ulaşan ve askerî törenle karşılanan tabur, Kavakmeydanı'ndaki kışlada misafir edilmiştir.⁵⁵

Gönüllü Tabur Komutanlığı'na yüzbaşılıktan emekli Ziya Bey getirilmiştir. Bölük komutanlıklarına ise; birinci bölüğe Topçuoğlu Pehlivan, ikinci bölüğe Göksüzoğlu Yusuf Ağa, üçüncü bölüğe de Gümüşreisioğlu İshak Efendi kumanda etmekteydi.⁵⁶ Birkaç günlük istirahatten sonra Doğu Cephesi'ne hareket etmek üzere Değirmendere'de toplanan tabur, Fırka Kumandanı ve Vali Vekili Rüştü Bey tarafından övgü dolu sözlerle uğurlanmış, Tabur Kumandanı Ziya Bey de Rüştü Bey'e cevap veren bir konuşma yaparak 15 Eylül 1920 Çarşamba günü yola çıkmıştır.⁵⁷ Trabzon'a kadar Gönüllü Taburla birlikte giden Osman Ağa, Cephe Komutanı Kâzım Karabekir'in Giresun'un boş bırakılmasında sakınca olduğu gerekçesiyle⁵⁸ taburun Doğu Cephesi'ne hareketinden sonra geri dönmüştür. Tabur Gümüşhane'ye vardığında komutasında bir değişiklik yapılarak Ziya Bey geri çağırılmış, bölük kumandanlığına ise Göksüzoğlu Yusuf Ağa getirilmiştir. Tabur; Bayburt, Maden, Masat Deresi, Tortum, İspir, Oltu, Kucur ve Mardinik yoluyla Altın Bulak Yaylası'na varmıştır. Orada 3. Kafkas Fırkasının 8. Alayında misafir edilerek bu alayın kumandanı Atif Bey'in idaresine girerek Kars'a hareket etmiştir.⁵⁹ Bununla birlikte Giresun Taburu Ermeni harekâtına yetişememiştir.⁶⁰ Giresun Gönüllü Taburu 7 Kasım 1920'de Kars'a girmiş ve burada Kars Merkez Taburu olarak görevlendirilmiştir. Tabur, kasaba ve civarlarında taramalarda bulunduktan sonra emniyeti temin etmiş ve gelip geçecek kıtaat için hazırlık yapmış, ayrıca kasabada umumi temizlik harekâtında bulunmuştur. İki buçuk ay kadar Kars'ta kalan tabur, verilen emir üzerine Sarıkamış, Karaorgan, Hasankale, Erzurum, Aşkale, Maden, Bayburt, Çardak, Gümüşhane, Torul (Ardasa), Hamsiköy ve Maçka yolu ile 19 Şubat'ta Trabzon'a varmış ve oradan 22 Şubat 1921'de kayık ve motorlarla Giresun'a dönmüştür.⁶¹

⁵⁰ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 340.

⁵¹ Sarıbayraktaroğlu, *Osman Ağa ve Giresun Uşakları*, s. 113.

⁵² Filya Motoru, Osman Ağa tarafından 28 Haziran 1920'de Giresun Limanı'nda el konularak Türk bayrağı çekilen Yunanlılara ait bir motordu. Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 140.

⁵³ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 340.

⁵⁴ Kaynaklarda cepheye hareket eden tabur mevcudu 850 olarak gösterilmesine rağmen taburun cepheye hareketi sırasında Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı sıfatıyla Osman Ağa tarafından Mustafa Kemal Paşa'ya çekilen telgrafta sevk edilen asker sayısının 600 olarak bildirilmesi, gerçek mevcudun bu şekilde olduğunu göstermektedir. Telgraf metni için bkz. Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 349-350.

⁵⁵ *İstikbal*, 15 Eylül 1336 (1920).

⁵⁶ Coşar, *Atatürk'ün Muhafızı*, s. 46.

⁵⁷ *İstikbal*, 26 Eylül 1336 (1920).

⁵⁸ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 151.

⁵⁹ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 348.

⁶⁰ Karabekir'in İstiklal Harbimiz kitabına atfen Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 157.

⁶¹ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 350-351.

3.3. 42. ve 47. Giresun Alayları

Başta Giresun Belediye Başkanı Osman Ağa olmak üzere eşraftan bazı kişilerin imzalarını taşıyan bir dilekçeyle 30 Ekim 1920 tarihinde TBMM Başkanlığı'na başvuru yapılarak Giresun'un müstakil liva haline getirilmesi istenmiş ve teklifin kabulü halinde livanın iki yıllık tahsisatının karşılanacağı bildirilmiştir. Vekiller Heyeti'nin 22 Kasım 1920 tarihli toplantısında görüşülerek uygun bulunan teklif 30 Kasım'da TBMM Başkanlığı'na sunulmuş, 4 Aralık 1920'de Giresun ve Ordu kazaları müstakil liva haline getirilmiştir.⁶²

Mustafa Kemal Paşa ile görüşmek üzere 5 Kasım 1920 tarihinde Giresun'dan hareket eden Osman Ağa,⁶³ Ankara'da bazı temaslarda bulunmuştur. Mustafa Kemal Paşa ile görüşmesinde Giresun'da üç tabur askerin hazır olduğunu, bir tabur askerin de (Giresun Gönüllü Taburu) Kars'ta Kâzım Karabekir Paşa'nın emrinde bulunduğunu, Samsun'a gidecek iki taburun komutanlığına Giresun Askerlik Şubesi Başkanı Binbaşı Hüseyin Avni (Alparslan) Bey'in getirilmesini istemiştir. Ankara'da kaldığı bir buçuk ay içinde Müdafaa-i Milliye Vekili Fevzi Paşa ile de görüşen Osman Ağa talebini ona da iletmiştir. Kafkas Cephesi'nden tanıdığı olan Binbaşı Hüseyin Avni Bey'in alayın komutanlığına getirilmesi kaydıyla Fevzi Paşa bu teklifi kabul etmiştir. Osman Ağa'nın Hüseyin Avni Bey'le birlikte çalıştığını belirtmesi üzerine Fevzi Paşa iki gönüllü alayın teşkil edilmesine onay vermiştir.⁶⁴ Osman Ağa Giresun'a döndükten sonra Millî Müdafaa Vekâleti'nden gelen 1 Ocak 1921 tarihli emirle Giresun Mıntıkâ Kumandanı ve Askerlik Şubesi Reisi Binbaşı Hüseyin Avni Bey 42. Nizamiye Alayı kumandanlığına, Osman Ağa ise binbaşı rütbesiyle 47. Gönüllü Alay kumandanlığına tayin edilmiştir.⁶⁵ Alayların teşkili için çalışmalarını sürdüren Osman Ağa'nın 20 Ocak'ta gelişmeler hakkında bilgi vermek üzere Mustafa Kemal Paşa'ya çektiği telgrafa Mustafa Kemal Paşa 24 Ocak 1921'de cevap vermiş ve hizmetlerinden dolayı kendisine teşekkür etmiştir. 42. Alayın hazırlık çalışmaları devam ederken Osman Ağa tarafından 12 Mart 1921 tarihinde acele bir telgraf çekilerek alaya mensup askerlerin kıyafetlerinin bir kısmının İstanbul'dan gelmiş olduğunu, bir kısmının ise bir hafta içinde geleceğini, bu nedenle alayın hareketinin bir hafta ertelenmesini istemiştir. Mustafa Kemal Paşa'dan ertesi gün alınan telgrafta alayın hazır durumda bulunan bir taburunun Umraniye havalisinde başlayan isyanın bastırılması için acele olarak olay mahalline gönderilmesini istemiştir.⁶⁶ Bir gün içinde hazırlığını bitiren 47. Alayın Ermeni harekâtına katılmış olan en hazır durumdaki 4. Taburu Osman Ağa'nın kumandasında 11 Mart 1921 günü 652 mevcuduyla yola çıkmış ve 18 Mart'ta Şebinkarahisar'a ulaşmıştır.⁶⁷ Osman Ağa'nın başındaki birliğin ağır kıs

⁶² Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 181-183.

⁶³ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 325.

⁶⁴ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 207; Ö. Erden Menteşoğlu, *Mustafa Kemal Paşa'nın Muhafız Alayı Komutanı Milis Yarbay Osman Ağa*, Ankara: Yardımcı Ofset Matbaası, 2014, s. 254.

⁶⁵ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 351.

⁶⁶ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 209.

⁶⁷ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 352. Beyoğlu bu tarihi 17 Mart olarak vermektedir. Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 209.

şartlarında yollarını açmak üzere silah altına alınan 120 Rum genci yollardaki karları açarak birliğin ilerlemesini sağlamıştır.⁶⁸ Burada bir hafta süreyle konaklayarak arkadan gelenleri alıp bazı eksikleri giderdikten sonra Merkez Ordusundan gelen emir üzerine isyan bölgesine hareket etmiştir. Bütün giderleri Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından karşılanan ve siyah kostümlü, armalı, başlıklı ve çizmeli yerel kıyafetleri bulunan birliğin tüfekleri Rus, Alman, Bulgar ve Osmanlı olmak üzere çeşitli türlerde olup standart bir vaziyette değildi. Üç gün sonra Refahiye'ye ulaşan birlik, buradan iki cebel topu ve dört mitralyöz ve bunları kullanacak askerleri de alarak yoluna devam etmiştir.⁶⁹

Osman Ağa Şebinkarahisar'dan isyan bölgesine hareket ederken, aralarında isyancı liderlerini yakından tanıyan Karahisarlı Ahçı Kel Hasan Ağa ve daha birkaç kişinin bulunduğu bir heyet oluşturarak Alişir, Haydar, Alişan ve Hacı Beylere bir mektup göndererek kardeş kavgasını sonlandırmalarını istemesine⁷⁰ rağmen olumsuz cevap almıştır. İsyanı bastırmak üzere yoluna devam eden Osman Ağa'nın komutasındaki birlik 31 Mart tarihinde isyan bölgesine ulaşmış⁷¹ ve nihayet Taşdibi'nin Şahverdi köyünde isyancılarla karşılaşmış, burada başlayan çatışma gece boyunca devam etmiştir. Ertesi günün sabahında isyancıların üzerine saldıran Osman Ağa'nın birlikleri, kısa sürede asilerin kaçmalarına neden olmuştur. Müteakip günlerde isyancıları takip eden birlik Merkez Ordusuna bağlı süvari tugayı ile birlikte yoğun mücadeleler sonunda isyanı bastırmıştır.⁷² Osman Ağa'nın ve komutasındaki birliğin harekâta gösterdiği başarıyı Merkez Ordusu Komutanı Nurettin Paşa "Muvazzaf asker olmamasına rağmen askerlik için yaratılmış müstaid bir adam" ifadeleriyle kaydetmiştir.⁷³

Koçgiri İsyanı'nın bastırılmasından sonra buradaki görevi sona eren Osman Ağa, Giresun'a bir telgraf çekerek hazırlıkları devam eden 47. Alayın 3. Taburunun süratle Samsun'a gönderilmesini ve burada alaya katılmalarını istemiştir. Bunun üzerine Kemah'tan hareket eden birlik Umraniye, Suşehri, Koyulhisar, Reşadiye Niksar üzerinden Erbaa'ya ulaşmıştır. Erbaa ve Çakallı'ya hâkim durumda bulunan Rum çetelerini etkisiz hale getirdikten sonra Osman Ağa ve birliği Havza'ya varmıştır. Buradan yanına 100 süvari alan Osman Ağa Samsun'a geçmiştir. Samsun'da genel durum hakkında bilgi almak üzere Merkez Komutanlığına uğrayan Osman Ağa, Rum çetelerine verilmek üzere iskeleye çıkarılmış olan silahlara el koyarak Merkez Komutanlığına

⁶⁸ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 212.

⁶⁹ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 352

⁷⁰ Menteşoğlu, *Mustafa Kemal Paşa'nın Muhafız Alayı Komutanı*, s. 262.

⁷¹ Mustafa Balcıoğlu, "Birinci Dünya Savaşı Sırasında ve Sonrasında Rumlar ve Topal Osman", *Giresun Tarihi Sempozyumu 24-25 Mayıs 1996 Bildiriler*, İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1997, s. 263.

⁷² Osman Ağa'nın birliği içinde bu isyanın bastırılmasında görev alan Sarıbayraktaroğlu, kitabında süreci bütün ayrıntılarına kadar anlatmıştır. Geniş bilgi için bkz. Sarıbayraktaroğlu, *Osman Ağa ve Giresun Uşakları*, s. 142-150.

⁷³ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 213.

teslim etmiştir.⁷⁴ Bir süre Samsun'da kalarak buradaki Rum çetelerini etkisiz hale getiren Osman Ağa'nın birliği, Giresun'dan gelen diğer birliklerle takviye edilmiştir. Bunlara Ankara'dan gelen takviye kuvvetlerin de eklenmesiyle 42. ve 47. alayların asker mevcudu 3.000 kişiye erişmiştir.⁷⁵

Binbaşı Hüseyin Avni (Alparslan) Bey'in komutasındaki mürettep 42. Alay ile Binbaşı Osman Ağa komutasındaki 47. Alayın hazırlıklarını tamamlaması ve Ankara'dan Sakarya Cephesi'ne gitmeleri konusunda aldıkları emir üzerine Giresun Alayları 14 Temmuz 1921'de Samsun'dan cepheye hareket etmiştir.⁷⁶ Bu alayların ümera ve zabitanı şunlardan müteşekkildi:⁷⁷

1. Tirebolu'nun Cintaşı Mahallesi'nden Hüseyinyazıcıoğullarından Binbaşı Hüseyin Avni Alparslan Bey
2. Giresun'un Hacıhüseyin Mahallesi'nden Feridunoğlu Osman Ağa (Milis)
3. 42. Alay, Küçük köyünden Kurdoğullarından Hacı Hafız Mustafa Zeki Efendi (Milis müftü)
4. Çınarlar Mahallesi'nden Erzurumlu Dedeoğullarından Yüzbaşı Ziya Bey.
5. Çınarlar Mahallesi'nden Göksüzoğlu Yusuf Ağa (Milis Yüzbaşı)
6. Hacıhüseyin Mahallesi'nden Gümüşreisioğlu İshak Efendi (Milis Yüzbaşı)
7. Hacıhüseyin Mahallesi'nden Topçuoğlu Pehlivan İsmail Efendi (Milis Yüzbaşı)
8. Kapu Mahallesi'nden Yahyareisioğullarından Muammer Bey (Yedek subay)
9. Küçük köyünden Hacıahmetoğullarından Hamit Efendi (Yedek subay)
10. Küçük köyünden Kurtoğullarından Hacı Mehmet Bey (Yedek subay)
11. Sultan Selim Mahallesi'nden Kabaköseoğullarından Celal Bey (Yedek subay)
12. Sultan Selim Mahallesi'nden Bardakçioğullarından Hafız Rıfki Bey (Yedek subay)
13. Kapu Mahallesi'nden Pastırmacıoğullarından İsmail Bey (Yedek subay)
14. Tirebolu'nun Yeniköy Mahallesi'nden Şiretoğullarından Mehmet Ali Bey (Yedek subay)
15. Giresun Hasankefköyünden [...]oğlu Durmuş Efendi (Yedek subay)
16. Giresun'un Saraycık köyünden Muharrem Efendi (Yedek subay) (Bahriyeli)
17. Hacıhüseyin Mahallesi'nden Himmetoğullarından Hüseyin Bey (Mülazım)
18. Sultan Selim Mahallesi'nden Mollaoğlu Orhan Ali Mehmet Efendi (Yedek subay)

⁷⁴ Sarıbayraktaroğlu, *Osman Ağa ve Giresun Uşakları*, s. 154-155.

⁷⁵ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 229.

⁷⁶ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 231.

⁷⁷ Topallı, *Müdafa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 360-361.

19. Kapu Mahallesi'nden Sarıalioğlu Ömer Ağa torunu Ahmet Şerafettin Bey (İhtiyat Alay Zabıt Memuru)
20. Hacıhüseyin Mahallesi'nden Tosyalı Mehmet Ali Bey (İhtiyat Alay Zabıt Memuru)
21. Çandırçalış köyünden Karacaoğullarından Durmuş Efendi (Yedek Mülazım)
22. Akköy'den Topçuoğlu Mustafa Efendi (İhtiyat Mülazımı)
23. Piyade mülazım-ı evveli Selim Bey (Gönüllü taburda yaver idi.)
23/a- Küçük Ahmet'ten Deli Hasanoğlu Mustafa Efendi (Milis Mülazım)
24. Alinyoma köyünden Kumbasaroğlu Rüstem Efendi (Milis Yüzbaşı)
25. Eriklimanı Bölükbaşıoğlu Ali Efendi (Milis Mülazım)
26. Kayabaşı köyünden Tahtacıoğlu Dursun Efendi (Milis Mülazım)
27. Ontemmuzdan Mollabekiroğlu Tahsin Efendi (Milis Mülazım)
28. Trabzonlu Kadri Bey (Muvazzaf Mülazım)
29. Musa Kazım Bey Hopalı (İhtiyat Mülazımı)
30. Giresun Hisaraltı köyünden Tombakoğlu Muhiddin Bey (İhtiyat)
31. İstanbullu Mülazım Eczacı İhsan Bey
32. Hacıhüseyin Mahallesi'nden Tosyalı Ahmet Efendi (Milis Taburda Mülazım)
33. Borçkalı Hacıömeroğlu Ahmet Efendi (Milis Taburda Mülazım)
İstanbul'dan Gelenler
34. Nizamiye Alayının Giresun'da iken Mustafa Bedri Bey (Kıdemli yüzbaşı)
35. Nizamiye Alayının Giresun'da iken Ahmet Bey (Mülazım-ı evvel)
36. Nizamiye Alayının Giresun'da iken Sadık Bey (Mülazım-ı evvel)
37. Nizamiye Alayının Giresun'da İsmail Hakkı Bey (Topçu Mülazımı- Arnavut-İşkodralı-Mülazım-ı evvel)
38. Hacıhüseyin Mahallesi'nden Karamustafaoğlu Osman Efendi (Mülazım)
39. Yüzbaşı Settar Bey (Makineli Tüfenk Kumandanı)
39/a-Üsküdarlı (İnadiyeli) Mehmet Ali Bey (Alay debboyu, Mülazım)
39/b-Nizamiye Alayında Mülazım Abdi Bey
40. Gebzeli Mülazım Vehbi Süleyman (İstanbul'dan Giresun'a gelen)
41. Erzincanlı Hüsameddin Bey (İhtiyat zabiti)
42. Adana Kadı (...) Nahiyesi'nden Mülazım Yusuf İzzet Bey (İstanbul'dan Giresun'a)
43. Alay ve Millî Tabur Doktoru Yüzbaşı İbrahim Bey

Yüzbaşı Süleyman Faik Bey (Sakarya'da gazi olmuştur)

44. 44/a-İstanbul'dan Giresun Alayına gelen Mülazım Galib Bey (Sakarya'da şehittir.)

44/b- Makineli Kumandanı Mülazım-ı evvel Niyazi Bey

45. Uzgurlu Sıbçıköğlü Şaban Efendi (İhtiyat Mülazımı)

46. Pehlivanöğlü Hafız Mustafa (Milis)

47. Hacıhüseyin Mahallesi'nden Kütükçüöğlü İsmet Bey Giresunlu (İhtiyat Mülazımı)

48. Yüzbaşı Hilmi Bey (Lâdikli)

49. İhtiyat Hesap Memuru Çınarlardan Hamzabaşöğlü Mehmet Efendi (Aşçı Mehmet Efendidir.)

50. Mülazım-ı evvel Nuri Efendi (Muvazzaf)

Osman Ağa'nın komutasındaki 47. Alay'ın birinci tabur komutanı Ziya Bey, ikinci tabur komutanı ise Yusuf Ağa idi.⁷⁸

Giresun'dan teşkil edilen alayların tertibi ve mevcudu şöyledir:⁷⁹

42. Alay

16 nefer, 14 silah, 21 hayvan

1. Tabur: 402 er, 312 silah, 24 hayvan, 1 araba
2. Tabur: 321 er, 258 silah, 29 hayvan, 1 araba
3. Tabur: 334 er, 313 silah, 21 hayvan.

47. Alay

1. Tabur: 444 er, 325 silah, 24 hayvan
2. Tabur: 375 er, 283 silah, 24 hayvan
3. Tabur: 237 er, 250 silah, 10 hayvan

Kudretli cebel bataryası: 56 er, 12 hayvan, 2 top

Makineli tüfek bölüğü: 50 er, 8 silah, 25 hayvan, 4 makineli tüfek.

Millî Müdafaa Vekâleti'nin emriyle Garp Cephesi'ne hareket eden 42. ve 47. Alaylar güzergâh üzerindeki mahallerde mevcut Pontusçu çeteleri etkisiz hale getirerek yoluna devam etmiştir. Yollarda halkın coşkun tezahüratlarıyla karşılaşan alaylar Merzifon'dan Çorum'a üç günde ulaşmıştır. Burada dört gün dinlendikten sonra iki günlük bir yürüyüşün ardından Sungurlu'ya varan alaylar burada da bir gün dinlenmiş ve üç günlük yürüyüşün sonunda Yahşihan'a ulaşmıştır. Alaylar, 5 Ağustos 1921'de Yahşihan'dan Ankara'ya hareket etmiştir. 7 Ağustos'ta Kayaş'a geldiklerinde Mustafa Kemal Paşa'nın

⁷⁸ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 363.

⁷⁹ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 231.

Başkomutan olduğu haberini alan Osman Ağa, Paşa'ya telgraf çekerek onu tebrik etmiştir.⁸⁰ 10 Ağustos 1921 tarihinde Ankara'ya vardıklarında mebuslardan alayları karşılamaya gelen heyete yönelik Osman Ağa kısa bir nutuk vererek; "Ben bir bacağıma bu millet uğrunda zayi ettim. İcap ederse düşmanı denize dökünceye kadar sedye içinde muharebe edeceğim." demiş ve herkesin takdir ve sevinç tezahürleri arasında hep beraber Ankara'ya doğru yollarına devam etmişlerdir. Ağa'nın bu sözü Ankara'da Meclis ve hükümet mahfillerinde uzun zaman konuşulmuş ve takdirle anılmıştır. Alaylar, TBMM önünde Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın huzurundan muntazam bir törenle geçmişlerdir.⁸¹ Bir süre Ankara'da kalan alayların teçhizat ve donanım eksiklikleri tamamlandıktan sonra Sakarya'ya hareket etmişlerdir. Cepheye ulaşan Hüseyin Avni Bey komutasındaki 42. Alay 12. Grup Komutanı Yusuf İzzet Paşa'nın; Osman Ağa komutasındaki 47. Alay ise 1. Grup Komutanı İzzettin Paşa'nın emrine verilmiştir. 47. Alay 22 Ağustos'ta Haymana'ya intikal emri almış ve mürettep kolordu emrine verilmiştir. Burada İzzettin Paşa tarafından denetlenen ve özel önem verilen, özel amaçlarla oluşturulan ve subaylarının çoğunluğu milislerden oluşan 47. Alay, 4. Tümen emrine verilmiştir. Verilen görevlere göre 47. Alay'ın Mangaldağı doğu sırtlarına, 42. Alay'ın ise Taşlıtepe yönüne taarruz edecekti. Her iki alay, 25 Ağustos'taki Mangaltepe taarruzuna katılmışlardır. Güçlü düşman savunması nedeniyle ciddi bir ilerleme kaydedemeyen alaylar, gece karanlığından yararlanarak mevzilerine geri dönmüştür. 26 Ağustos'ta Kalkanlı civarından yapılan taarruza katılan 47. Alay, 28 Ağustos'ta Esat Faik Bey'in birliği ile katıldıkları saldırılarda düşmana ağır kayıplar verdirmiştir.⁸² Aynı gün 42. Alay komutanı Binbaşı Hüseyin Avni Bey Gökgöz'ün güneyindeki sırtlarda yapılan muharebelerde yaralanmış ve iki gün sonra da şehit düşmüştür.⁸³ Hüseyin Avni Bey'in yaralanması üzerine 42. Alay komutanlığına 3. Tabur komutanı Binbaşı Abdülhalim Bey getirilmiştir.⁸⁴ Giresun alayları Haymana Cephesi'nde iken Eynesil, Görele, Tirebolu, Keşap ve Bulancak ilçelerinden 1901 doğumlu 350 gönüllü daha Giresun'dan hareket ederek Haymana Cephesi'ne ulaşmış ve 47. Alay'a katılmıştır.⁸⁵ 4 Eylül'de 3. Grup emrinde bulunan 47. Alay, 3. Kafkas Tümeni emrine verilmiş ve bu tümenle 8. Tümen arasındaki boşluğu doldurması talimatıyla hareket etmiştir. Buradaki çatışmalar sırasında, hatlardaki açığı gören Başkomutan Mustafa Kemal Paşa "düşmanın hatlarımızda açtığı bu gedik hemen kapanmalı. Düşmana karşı Osman Ağa'nın birinci taburu hemen süngü hücumuna geçsin" talimatını vermiştir. Kendisine, taburun süngüsünün mevcut olmadığı bilgisi verilince "süngü yoksa bellerinde bıçakları vardır; düşmanın üzerine atılacaklar ve onu eski yerine iteceklerdir" şeklinde talimatını

⁸⁰ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 231-232.

⁸¹ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 363.

⁸² Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 240-241.

⁸³ Hüseyin Avni Bey hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Hacifettahoğlu, *Sakarya Şehidi Binbaşı Hüseyin Avni Bey*, Ankara: Atlas Yayınları, 1999.

⁸⁴ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 364-365.

⁸⁵ Osman Ağa bu gençlerden 16 kişiyi daha Mustafa Kemal Paşa'nın maiyetine vermiş, böylece Paşa'nın muhafızı olan Giresunluların sayısı 200'ü geçmiştir. Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 364-365. Sarıbayraktaroğlu, *Osman Ağa ve Giresun Uşakları*, s. 169.

yinelemiştir.⁸⁶ Bunun üzerine tabur, Giresun işi fildişi bıçaklarla düşmana saldırmış, bir bacağı sakat olduğu için koşmakta zorluk çeken Osman Ağa atının üzerinde taburlar arasında gidip gelirken atı vurulmuş; bu fedakârlık karşısında Nurettin Paşa tarafından Osman Ağa'ya bir at hediye edilmiştir. 10 Eylül 1921'de alayın ihtiyatta bulunan Osman Ağa komutasındaki 2. Taburu, Karayavşan köyü sırtlarını kontrol üzere hareket etmiş, 28 Eylül günü ise Kocaeli Grubuna katılmak üzere Polatlı'dan hareket etmiştir. Sivrihisar'dan Aziziye'ye hareket eden 47. Alay burada Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa ve 17. Tümen Komutanı Nurettin Paşa tarafından teftiş edilmiştir. Sakarya Zaferi'nden sonra 47. Alay Komutanı Osman Ağa'ya Kaymakamlık (Yarbay) rütbesi verilmiştir.⁸⁷ 4 Nisan 1921'de yürürlüğe giren İstiklal Madalyası Kanunu'na istinaden Osman Ağa'ya kırmızı şeritli İstiklal Madalyası verilmiştir. Ankara'da yayımlanan Anadolu Hediyesi adlı dergide ise "Kahraman Osman Ağa'nın Taltifi" başlıklı bir yazı yayımlanmıştır.

Yazıda; "... İstiklal madalyası ile taltif edilen fedakâran meyanında kendisine binbaşı rütbesi verilmiş olan Giresun Havalisi Kumandanlarından müteşekkil kutanın kumandanı Osman Ağa da mevcuttur. Osman Ağa kıtasıyla Ankara'ya geçerken Millet Meclisi'nden bu dilaverleri istikbale çıkan mebuslara hitaben 'ben bu millet uğrunda bacağımı zayi ettim. Düşman denize dökülünceye kadar icap ederse sedye ile muharebe edeceğim' demişti. Karadeniz sahillerinin kahramanı, Sakarya Muharebatında bu sözünü tutmuş ve mazhar-ı taltif olacak surette şecaat ve besalet göstermiştir." ifadelerine yer verilmiştir.

Giresunluların ve Osman Ağa'nın Sakarya Savaşı'ndaki kahramanlıkları Mustafa Kemal Paşa tarafından da şu şekilde taltif görmüştür: "...Bu heyecanlı harp sırasında bir tatsız hadise zuhur etti. Cephemizin bir tarafında gedik açan düşmanın gediği genişletmekte ve ilerlemekte olduğunu bildirdiler. Derhal ihtiyatta bulunan kuvvetlerimizden kâfi miktarda imdat gönderilmesini ve süngü hücumuyla düşmanı eski mevzilerine tard etmeleri emrini verdim. Fakat aldığım cevap; 'ihtiyatta kuvvetimiz kalmadı, hepsi harpte. Yalnız Giresunlu Osman Ağa'nın askerleri vardır' oldu. Tekrar verdiğim emirde 'kim olursa olsun süngü hücumu yapacaktır' dedim. Aldığım cevap, 'bunların süngüleri yoktur! Oldu. Bir lahza düşündüm, gediği kapatmak elzemdi. Evet, Osman Ağa'nın askeri millî kıyafetleriyle Sakarya harbine iştirak etmişti. Hakikaten süngüleri yoktu. Hatırıma derhal onların bellerindeki eğri bıçakları geldi. Son verdiğim emirde, 'Osman Ağa'nın askerleri bellerindeki eğri bıçakları ile düşmanın üzerine atılacak ve eski mevzilerine kadar tard edeceklerdir' dedim. Eğri bıçaklarıyla düşmana saldıran bu kahraman çocuklar, Yunanlıları eski mevzilerine kadar tard etmeye muvaffak olmuşlardır, fakat yüzde altmış da zayıat verdiler."⁸⁸

Binbaşı Hüseyin Avni Bey'in Sakarya Savaşı'nda yaralanıp şehit olmasından sonra 42.

⁸⁶ Sarıbayraktaroğlu, *Osman Ağa ve Giresun Uşakları*, s. 170.

⁸⁷ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 243; Seyfullah Çiçek, *Topal Osman (Osman Ağa)*, İstanbul: Arı Sanat Yay., 2011, s. 173.

⁸⁸ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 237-245.

Alay Kumandanlığı vekâleten İşkodralı Binbaşı Ali Sait Bey tarafından yürütülmüştür. Daha sonra asaleten Sivaslı Binbaşı Şevki Bey, ardından Kaymakam Ahmet Nedim Bey ve Büyük Taarruz'dan evvel de Kaymakam İsmail Hakkı Bey alaya komuta etmiştir.⁸⁹

Sakarya Muharebesi'nin kazanılmasından sonra 47. Alay, Aziziye mıntıkasında Batı Cephesi ihtiyatına girmiş ve ordugâha çekilmiştir. Büyük Taarruz öncesi 2. Ordu'nun teşkil edilmesi üzerine 47. Alay da 17. Tümen emrine girerek 7 Aralık 1921'de Ağılıören'de ordugâha katılmıştır. Bu tümenle birlikte 47. Alay da 3 Nisan 1922'de yeni teşkil olunan 6. Kolordu emrine girmiştir. 25 Nisan 1922'de bulunduğu yerden hareket ederek Bolvadin yolu ile yeni ordugâh olan Hamidiye'ye nakledilmiştir. Ağustos 1922'de Mustafa Kemal Paşa ve Fevzi Paşa tarafından teftiş edilen 47. Alay 25 Ağustos 1922 tarihi itibarıyla Kızıltepe, Küçük Akseki'de taarruz için hazırlık mevzilerine yerleşmiştir. Taarruz öncesi Osman Ağa'nın komutasındaki askerlere Yunan savunma hattına çekilmiş bulunan tel örgülerin kesilmesi emredilmiştir. Büyük Taarruz'un başlamasıyla Osman Ağa komutasındaki 47. Alay Kabaçkıranı Dedesivrisi'nde bulunan düşman mevzilerine saldırmıştır. 26 Ağustos günü yaşanan yoğun çatışmalarda düşman siperlerine 8 metreye kadar yaklaşılmasına rağmen daha fazla ilerleme kaydedilmemiş, düşman siperleri ancak 27 Ağustos sabahı ele geçirilmiştir. Giresun'un Çiçekli köyünden Topçuoğlu İbrahim Çavuş tarafından ele geçirilen tepeye Türk Bayrağı dikilmiştir. Bu çatışmalarda 47. Alay'dan 14 şehit verilmiş, şehitler için Çilekli köyünde defin işlemleri yapılmış ve buraya Osman Ağa tarafından "Giresun 47. Osman Ağa Alayı şehitliğidir" yazılı bir tahta dikilmiştir. Şehitlerin isim ve künyeleri şu şekildedir:⁹⁰

Giresun'un Boztekke köyünden Karşioğullarından Ali oğlu Hasan (1315).

Çulkur köyden Sipahioğullarından Mehmet oğlu Necip (1317)

Alınyoma Bala köyünden Hallaçoğullarından Osman oğlu Hüseyin (1317)

Kemaliye köyünden Eskioğullarından Ahmet oğlu Mustafa (1315).

Çiçekli köyünden Topçuoğullarından İlyas oğlu Rasim (1316)

Sayca köyünden Habip Hasanoğullarından Ahmet oğlu Dursun, (1314)

Görelle ilçesi Daylı köyünden Velioğullarından Mustafa oğlu Yusuf Çavuş, (1311)

Keşap ilçesi Gücükgeriş köyünden, Yusufoğullarından Emin oğlu Yusuf Çavuş, (1303)

Keşap ilçesi, Karabulduk köyünden Cıranhacioğullarından Şükrü oğlu İbrahim (1315)

Dereli ilçesi Yavuzkemal Hapan köyünden Türkmenoğullarından Yusuf oğlu Osman, (1314)

Bulancak ilçesi Uçarlı Mahallesi'nden Dervişoğullarından Hüseyin oğlu Niyazi, (1314)

Keşap ilçesi Halkalı köyünden Alaşalvaroğullarından Salih oğlu Abdullah, (1317)

Homurlu köyünden Tunbatoğullarından Ahmet oğlu Osman (1309)

⁸⁹ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 241.

⁹⁰ Sarıbayraktaroğlu, *Osman Ağa ve Giresun Uşakları*, s. 179-184; Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 261.

Bulancak ilçesi Dalıplı köyünden Durmuşoğullarından Hüseyin oğlu Nazım, (1316).

Büyük Taarruza katılan Yarbay Osman Ağa'nın komutasındaki 47. Alay'ın ümera ve zabitanı şu kişilerden oluşuyordu:⁹¹

- 1- Osman Ağa-Alay Kumandanı (Milis Binbaşı)
- 2- Kemal Bey-Alay Kumandan Muavini (Binbaşı, Fatihli)
- 3- Mehmet Ali Bey-Alay Yaveri (Üsküdar İnadiye Mahallesi)
- 4- Ahmet Mahir Bey-(Osmanpazarlı)1. Tb. K. Binbaşı
- 5- Veysi Bey-2.Tb. K. (Binbaşı, Sivaslı)
- 6- Arnavut Fehmi Bey-3. Tb. K. Binbaşı (Binbaşı Hüseyin Hüsnü Bey diyenler de vardır.)
- 7- Doktor İbrahim Bey-Binbaşı (Önce gönüllü tabur doktoru idi.)
- 8- Baytar Hakkı Bey-Binbaşı (Amasyalı)
- 9- Hafız Mustafa Efendi (Alay İmamı, Giresunlu Tokatlı Pehlivanoğlu)
- 10- Hafız Rifat Bey-Yüzbaşı (Üsküdarlı)
- 11- Sadullah Bey-(Çengelköylü, Makineli Kumandanı)
- 12- İsmail Bey-(Pastırmacıoğlu, Giresunlu, Makineli Bölüğünde)
- 13- Hüseyin Efendi-Mülazım (Makinelide, Çorumlu)
- 14- İhsan Bey-Yüzbaşı (Üsküdarlı)
- 15- Hakkı Bey-Mülazım (Mersinli)
- 16- Hadi Bey-Mülazım (Adanalı)
- 17- Musa Kazım Bey-İhtiyat Mülazımı (Hopalı, Piraziz Müdürü)
- 18- Doktor Mehmet Ali Bey-Mülazım (Hopalı)
- 19- Mehmet Ali Bey-Alay Hesap Memuru (Giresunlu, Tosyalı Hacıhüseyin Mahallesi'nden)
- 20- Doktor Şerafeddin Bey-Binbaşı (Alayın Sıhhiye Bölüğü Kumandanı)
- 21- Şarhlı Nuri Bey (Alayın Süvari Bölüğü kumandanı idi. Mülazım ve gönüllü. Sakarya'ya gitmezden önce 47. Alaya tayin ve Sakarya'ya iştirak ve Büyük Taarruzda yok.)
- 22- Karacaoğlu Durmuş Efendi-İhtiyat Mülazımı
- 23- 42. Alayın Samsun'da teşkil edilen 3. Tabur Kumandanı Yüzbaşı Hilmi Bey (Lâdikli).

⁹¹ Topallı, *Müdafa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 365-366.

47. Alayın da içinde bulunduğu 2. Ordu birlikleri 28 Ağustos günü dağılan düşman birliklerini takibe geçmiş,⁹² Salihli'ye kadar kovalamıştır. Burada Alaya Çanakkale'ye doğru yürüme emri verilmiştir. Bu doğrultuda Manisa, Turgutlu, Akhisar, Kırkağaç, Soma, Ayvalık, Edremit, Balıkesir, Balya madenine girilmiş ve burada Türklere zulmeden bazı Rumlar cezalandırılmıştır. 15 Eylül 1922 tarihine kadar bütün muharebelerde bulunan Osman Ağa yanına 50 kadar süvari alarak İzmir'e, 47. Alay ise verilen emir gereği Çanakkale'ye gitmiştir. Mudanya Mütarekesi'nin imzalanması üzerine Osman Ağa'nın alayı yeniden Salihli'ye gönderilmiş, İzmir'de bulunan Osman Ağa da Salihli'ye gelerek alayının başına geçmiştir. Burada iken memleketine gitmek üzere izin alan Yarbay Osman Ağa, Aralık 1922'de İstanbul üzerinden Gülcemal vapuruyla hareket etmiştir.⁹³ Samsun, Ordu, Ünye ve Fatsa limanlarına uğrayan ve buralarda Osman Ağa'ya coşkun tezahüratlarda bulunan halk tarafından karşılanan⁹⁴ vapur, 21 Aralık günü Giresun'a ulaşmıştır. Giresun Limanı'nda coşkun bir kalabalık tarafından karşılanan Osman Ağa Giresun'da kaldığı süre içinde şehrin bazı sorunlarının çözümü için çalışmış, Rize'ye giderek burada kendi adı verilen okulun açılışına da katılmıştır. Rize'den Giresun'a döndükten kısa bir süre sonra aldığı telgraf üzerine İstanbul üzerinden Ankara'ya hareket etmiştir. Hareketinden önce iskelede toplananlara yaptığı veda konuşmasında niyetini, Salihli'de bulunan ve komutanlığını yaptığı 47. Alay ile buluşmak olarak ifade eden Osman Ağa sözlerini "Benim vazifem artık bitti, gidip hepsini teslim edip geleceğim." diyerek tamamlamıştır.⁹⁵ 4 Şubat 1922'de⁹⁶ yanındaki 150 silahlı gönüllüyle Giresun'dan hareket eden Osman Ağa, İstanbul'a vardığında Sirkeci'deki Paris Oteli'nde ikamet etmiştir. Ankara'ya geçeceği için beraberindeki arkadaşlarından bazılarını Salihli'ye göndererek 47. Alay'a bazı talimatlar göndermiştir.⁹⁷ İstanbul'da birkaç gün kaldıktan sonra 14 Şubat 1923'te Ankara'ya varmış ve burada Giresun Belediyesi'nin bazı sorunlarının çözülmesi için resmî makamlar nezdinde girişimlerde bulunmuştur.⁹⁸ Mustafa Kemal Paşa ile de görüşen Osman Ağa, Lozan görüşmelerinin kesilip murahhas heyetin Ankara'ya dönmesinin ardından TBMM'de yapılmakta olan Lozan müzakereleri hakkında sürdürülen hararetli toplantıları da izlemiştir. Bu görüşmelerin en hararetli konuşmacılarından biri olan Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey'in 27 Mart günü kaybolması ve 1 Nisan'da cesedinin bulunması üzerine hükûmet tarafından başlatılan soruşturmada Osman Ağa ve maiyetinin tutuklanması kararı verilmiştir. Tutuklama girişimi sırasında Muhafız Tabur Komutanı İsmail Hakkı Bey'in komutasındaki birlik tarafından Osman Ağa'nın ikamet ettiği Papazın Bağı'nın etrafı çevrilmiştir. 2 Nisan 1923 günü çıkan çatışmada topuğundan yaralanan Osman Ağa ile

⁹² Sarıbayraktaroğlu, *Osman Ağa ve Giresun Uşakları*, s. 184-185.

⁹³ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 262-263.

⁹⁴ Sarıbayraktaroğlu, *Osman Ağa ve Giresun Uşakları*, s. 191.

⁹⁵ Sarıbayraktaroğlu, *Osman Ağa ve Giresun Uşakları*, s. 200; Menteşoğlu, *Mustafa Kemal Paşa'nın Muhafız Alayı Komutanı*, s. 389. Beyoğlu bu telgrafın tarihini 13 Mart 1922 olarak vermiştir. Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 266.

⁹⁶ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 382.

⁹⁷ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 266; Sarıbayraktaroğlu, *Osman Ağa ve Giresun Uşakları*, s. 200.

⁹⁸ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 382.

maiyeti teslim olmuş, ancak hastaneye sevk edilirken kendisiyle birlikte maiyetinden 12 asker öldürülmüştür.⁹⁹ Osman Ağa'nın öldüğü gün Millî Müdafaa Vekâleti'nin emriyle Osman Ağa'nın komutanı olduğu 47. Alay lağvedilmiş;¹⁰⁰ kadrosu ve askerlerinin bir kısmı başka kıtalara sevk olunmuş, bir kısmı ise terhis edilmiştir.¹⁰¹

Mondros Mütarekesi'nin ardından Giresun sahillerine yapılması muhtemel olan Rum nüfus nakli ile yabancı asker çıkarılmasını önlemek amacıyla Osman Ağa'nın liderliği ve girişimleriyle Sahil Savunma Müfrezeleri ile mütevazı bir savunma birimi olarak kurulan gönüllü müfrezeler önce Giresun Gönüllü Taburuna, ardından da 42. ve 47. Alayların kurulmasına vardırılmıştır. Osman Ağa'nın önderliği ve Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin mali desteğiyle vücut bulan bu askerî yapı başta Koçgiri ve Pontus isyanlarının bastırılması olmak üzere Sakarya ve Büyük Taarruz'da gösterdikleri kahramanlıklarıyla Millî Mücadele'nin önemli unsurlarından biri haline gelmiştir.

4. Millî Mücadele'de Giresun Basını

4.1. Matbaalar

Millî Mücadele döneminde Giresun'da faaliyet gösteren Giresun Matbaası ve Yeniyol Matbaası adıyla iki matbaa mevcuttur.

Giresun Matbaası

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra basın üzerindeki sansürün kaldırılması, Osmanlı coğrafyasının hemen her yerinde olduğu gibi Giresun'da da yeni gelişmelere neden olmuştur. Bu bağlamda Giresun'da 1909'da toplanan otuz küsur bin kuruşluk "iane-i umumiye" ile Hükûmet Konağı'nın yanındaki Maarif Komisyonuna ait binada Giresun Matbaası kurulmuştur. Sermürettibin Hacı Hasan Bey'in kontrolünde olan matbaa 1912'de makinelerini yenilemiş ve kapasitesini artırmıştır.¹⁰² Mülkiyeti Giresun Özel İdaresine ait olan Giresun Matbaası'nın adı 1917'den itibaren bir süreliğine İttihat ve Terakki Matbaası olarak değiştirilmiştir.¹⁰³ Daha sonra yeniden Giresun Matbaası adını alan matbaada *Giresun*, *Giresun'da Maarif*, *Karadeniz*, *Kavlak*, *Yeni Giresun*, *Gedikkaya*, *Halk Sesi* ve *Hâdim-i Millet* gazeteleri basılmıştır.¹⁰⁴ Özel İdarenin mülkiyetinde bulunan Giresun Matbaası, Giresun'un müstakil liva olmasından sonra Giresun'a gelen Osman Ağa tarafından metruk durumdaki Rum matbaasının makineleri satın alınarak Bekirağa Caddesi'ndeki yerine yerleştirilmiş ve belediyenin mülkiyetine geçirilmiştir. Matbaanın eksikleri giderilerek günlük gazete çıkarabilecek duruma getirilmesi üzerine Cemil Ragıp

⁹⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 271-287.

¹⁰⁰ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 279.

¹⁰¹ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 365.

¹⁰² Veysel Usta, "Yeni Bilgi ve Belgeler Işığında Giresun Basın Tarihine Güncel Bir Bakış (1908-1928)", *I. Uluslararası Karadeniz Tarihi Sempozyumu 12-14 Aralık 2019*, ed. Kenan İnan ve Deniz Çolak, Trabzon: Avrasya Üniversitesi Yay., 2020, s. 614.

¹⁰³ Sadık Sarısamam, *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (1923-1930) Giresun (Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Hayat)*, Giresun Belediyesi, 1999, s. 104; Hüseyin Albayrak, *Dünden Bugüne Trabzon Basını*, Ankara: Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı, 2010, s. 654.

¹⁰⁴ Albayrak, *Dünden Bugüne Trabzon Basını*, s. 654.

Bey matbaa müdürlüğüne, Bekir Sükûti Bey de kâtipliğe getirilmiştir.¹⁰⁵ Osman Ağa, zaman zaman Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti gelirlerinden bu matbaaya parasal destek sağlamıştır.¹⁰⁶ Osman Ağa'nın ölümünden sonra İl Özel İdaresinin başvurusu üzerine matbaa mahkemece belediyeden alınarak yeniden Özel İdareye verilmiştir. Cumhuriyet döneminde de faaliyetlerini sürdürerek çok sayıda yayının basımını üstlenen Giresun Matbaası, zaman zaman Ankara Hükûmeti'nin kırtasiye işlerinin basımını da yapmıştır. Temmuz 1927'de Özel İdare tarafından satışa çıkarılan matbaanın makineleri Işık Matbaası tarafından satın alınarak¹⁰⁷ makine parkı yenilenmiştir. Bu makineler bir süre Işık, daha sonra ise Yeşil Giresun matbaalarında kullanılmıştır.¹⁰⁸

Yeniyol Matbaası

Gazeteci Bekir Sükûti (Kulaksızoğlu) tarafından 1923 yılı Mayıs ayında¹⁰⁹ İstanbul'dan getirilen makinelerle kurulan Yeniyol Matbaası'nda Yeniyol adlı gazete çıkarılmaya başlanmıştır. Nuri Ahmed Bey'e göre matbaa Hidişoğlu Hanı'nın içinde yer almaktaydı.¹¹⁰ 1924 yılında gazetesini Trabzon'a taşıma kararı alan Bekir Sükûti Bey matbaayı Nuri Ahmed Cimşid'e¹¹¹ devretmiştir. Nisan 1924'te çıkan Genç Mektepliler mecmuasının iki sayısı bu matbaada basılmıştır.¹¹²

4.2. Gazete ve Dergiler

Giresun'da başlangıçtan Harf Devrimi'ne kadar çıkan gazete ve dergiler şunlardır: Giresun'da yayımlanan ilk gazete, Giresun Matbaası'nda basılan Duydukzade Mehmet Hamdi Bey'in *Giresun* adlı gazetesidir. Bu gazeteyi, yine Mehmet Hamdi Bey'in Giresun Maarif Gazetesi izlemiştir. Aynı yıl Rumların *Aretias ve Ermenilerin Petak* adlı gazeteleri yayına başlamıştır. Yine Mehmet Hamdi Bey tarafından 12 Şubat 1912'de *Karadeniz* gazetesi çıkarılmış, bunu Dava Vekili Osman Nuri'nin 16 Mart 1912'de çıkarmaya başladığı *Kavlak* izlemiştir. Bunların ardından 19 Şubat 1912'de Ahmet Ziyaeddin Efendi'nin *Hadim-i Millet'i*, *Giresun Ana Türk Yurdu*'nun Eylül-Aralık 1917'de çıkan *Giresun Ana Türk Yurdu*, 1 Nisan 1918'de Cimşidzade Nuri Ahmed'in *Işık'ı* (*Giresun'da Işık*) yayına başlamıştır. 22 Mart 1919'da ilk sayısı yayımlanan Duydukzade Ali Naci'nin *Karadeniz'i* (ikinci dönem), Osman Ağa'nın sahibi olduğu ve ilk sayısı 17 Ocak 1920'de çıkan *Gedikkaya* ve ilk sayısı 29 Kasım 1920 tarihinde çıkan ve Dava Vekili Cemil Ragıp'ın sahibi olduğu *Yeni Giresun* ise Millî Mücadele sürecinde basın hayatına giren diğer süreli yayınlardır. Sonraki yıllarda bu yayınları; Mayıs 1923'te çıkan Bekir Sükûti Bey'in *Yeni Yol'u*, sahipliğini Nizameddin Bey'in yaptığı ve ilk sayısı 17 Mayıs 1923'te çıkan *Halk Sesi*, ilk sayısı 21 Şubat 1924'te çıkan Cemil Hüseyin Bey'in *İzler'i*, Ahmet Hilmi'nin sahibi

¹⁰⁵ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 557; Usta, "Yeni Bilgi ve Belgeler Işığında", s. 616.

¹⁰⁶ Usta ve Çulfaz, *Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*, s. 29.

¹⁰⁷ Sarısaman, *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (1923-1930) Giresun*, s. 104.

¹⁰⁸ Hüseyin Gazi Menteşoğlu, *Giresun Basın Tarihi 1908-2004*, İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 2021, s. 30.

¹⁰⁹ Sarısaman, *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (1923-1930) Giresun*, s. 104.

¹¹⁰ Nuri Ahmet Cimşid, "Giresun'da Yirmi Yıllık Basın Hayatı", *Aksu Giresun ve Çevresi Halkevlerinin Dergisi*, 2/18-2 (1 Mart 1940); 2/19-3(1 Nisan 1940); 2/21-5(Haziran 1940).

¹¹¹ Cimşid, *Aksu Giresun ve Çevresi Halkevlerinin Dergisi*, Haziran 1940, S. 21- 5, s. 25.

¹¹² Usta, "Yeni Bilgi ve Belgeler Işığında", s. 617.

olduğu ve 1 Nisan 1924'te çıkan *Genç Mektepliler*, Giresun Valiliğinin yayın organı olan ve ilk sayısı 22 Mayıs 1924'te çıkan *Giresun* (Vilayetin Resmî Gazetesi), Muallim Hilmi Bey'in sahibi olduğu ve ilk sayısı 1 Aralık 1924'tarihli olan *Şen Yuva*, sahipliğini Cimsizade Nuri Ahmet Bey'in yaptığı ve ilk sayısı 3 Haziran 1925'te çıkan *Yeşil Giresun*, Yusuf Ziya (Şişman) Bey'in sahibi olduğu ve ilk sayısı Ekim 1925'te çıkan *Hakikat*, Şükrü Turgut Bey'in sahibi olduğu ve ilk sayısı Şubat 1926'da çıkan *Giresun*'da *Şen Sözler* ve Salim Süha Bey'in sahibi olduğu *Genç Sesler* adlı gazete ve dergiler izlemiştir.¹¹³

Tablo 1: 1910-1926 Yılları Arasında Giresun'daki Gazete ve Dergiler

Adı	İlk Yayın Yılı	Sahibi ¹¹⁴
<i>Giresun Maarif</i>	1910	Duydukzade Mehmet Hamdi Bey
<i>Giresun</i>	1911	Duydukzade Mehmet Hamdi Bey
<i>Karadeniz</i>	1912	Duydukzade Mehmet Hamdi Bey
<i>Kavlak</i>	1912	Osman Nuri Bey
<i>Hadim-i Millet</i>	1912	Ahmet Ziyaeddin Efendi
<i>Giresun Ana Türk Yurdu</i>	1917	Giresun Ana Türk Yurdu
<i>Işık</i>	1918	Cimsizade Nuri Ahmed
<i>Karadeniz</i>	1919	Duydukzade Ali Naci Bey
<i>Gedikkaya</i>	1920	Osman Ağa
<i>Yeni Giresun</i>	1920	Cemil Ragıp Bey
<i>Yeni Yol</i>	1923	Bekir Sükûti Bey
<i>Halk Sesi</i>	1923	Nizameddin Bey
<i>İzler</i>	1924	Cemil Hüseyin Bey
<i>Genç Mektepliler</i>	1924	Ahmet Hilmi Bey
<i>Giresun</i>	1924	Giresun Valiliği
<i>Şen Yuva</i>	1924	Muallim Hilmi Bey
<i>Yeşil Giresun</i>	1925	Cimsizade Nuri Ahmet Bey
<i>Hakikat</i>	1925	Yusuf Ziya Bey
<i>Şen Sözler</i>	1926	Şükrü Turgut Bey
<i>Genç Sesler</i>	1926	Salim Süha Bey

Bu yayın organlarından Millî Mücadele döneminde faaliyet gösterenler şunlardır:

Işık

Giresun basın hayatının önemli simalarından biri olan Cimsizade Nuri Ahmet Bey'in sahibi ve mesul müdürü olduğu ve kendisini mecmua, risale ve gazete gibi farklı şekillerde tanımlayan *Işık*, 1 Nisan 1918'de Samsun'da yayına başlamıştır. Gazetenin sahibi olan Giresunlu Cimsizade Nuri Ahmet Bey, Rus işgali nedeniyle Giresun'dan Samsun'a göç etmiş ve burada yerleşmiş¹¹⁵ olmakla birlikte 18 Aralık 1917'de imzalanan Erzincan Mütarekesi gereğince Rusların Osmanlı coğrafyasını terk etmesi üzerine yeniden memleketi Giresun'a dönmüştür. İlk 7 sayısı Samsun'da yayımlanan *Işık*, bir yangının ardından Giresun'a taşınmıştır. 16 Aralık 1918'de Giresun'da çıkmaya başlayan

¹¹³ Bu gazete ve dergiler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Usta, "Yeni Bilgi ve Belgeler Işığında", s. 619-666; Albayrak, *Dünden Bugüne Trabzon Basını*, s. 369-455 Osman Fikret Topallı'nın yayımlanmamış Giresun Basın Tarihi adlı notları; Menteşoğlu, *Giresun Basın Tarihi*, s. 43-90.

¹¹⁴ Aksoy, *a.g.e.*, s. 11-12; Albayrak, *Dünden Bugüne Trabzon Basını-1*, s. 191-258.

¹¹⁵ Ömer Sami Coşar, *Millî Mücadele Basını*, İstanbul 1964, s. 237.

Işık'ın¹¹⁶ 15 Ocak 1919 tarihinden itibaren başmuharriri Osman Fikret Topallı'dır.¹¹⁷ Topallı, kaleme aldığı ilk yazısında Mondros Mütarekesi'nin ilanından sonra yaşanan gelişmelerin ülke açısından çeşitli tehlikeleri de beraberinde getirebileceğine dair endişeleri dile getirmiştir.¹¹⁸ Topallı'nın başyazarlığı uzun sürmemiş ve 21 Nisan 1919 tarihinde sona ermiştir.¹¹⁹ Onun ayrılmasından sonra çıkan 19. sayıda mesul müdür olarak Niyazi Tayyib Bey'in,¹²⁰ 28. sayıdan itibaren ise Uşakizade Hayrünnisa Cemil Hanım'ın adı geçmektedir.¹²¹

Işık'ın jeneriğinde başlangıçta "edebi, fenni risaledir; on beş günde bir neşr olunur" kaydı bulunmakta ise de 4. sayıdan itibaren bu ifadeye "Türklük faidesine çalışır" ibaresinin eklenmiş olması, Mondros Mütarekesi'nden sonra Türklüğün tehdit altında bulunmasından duyulan kaygıdan kaynaklanmış olmalıdır.¹²² K. Yust, *Işık*'ın daha çok bir okul dergisi niteliği taşıdığını, içerik olarak Trabzon'da çıkan *Genç Anadolu* dergisine benzediğini, Anadolu okullarının sorunları ile halk eğitiminin geliştirilmesi için çaba sarf ettiğini, bu nedenle hükûmetin bir an önce eğitim reformu yapması gerektiğine değindiğini belirtmektedir.¹²³

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın ardından gerek ülkenin gerekse bölgenin koşullarının giderek kötüleşmesi üzerine önceleri gayr-i siyasi bir içeriğe sahip olan *Işık*'ın yayın politikası genişletilmiş ve siyasi yazılara yer verilmeye başlanmıştır. Millî Mücadele fikri etrafında toplanan kalem erbabı, çevresini bu yönde bilinçlendirmek amacıyla siyasi içerikli yazılar yayımlamayı uygun bulmuştur.¹²⁴ Bunlar arasında Osman Fikret Bey, İbrahim Hamdi Bey, Ali Naci Bey, Dizdarzade Eşref Bey'in isim ve yazıları dikkat çekmektedir. Dizdarzade Eşref Bey'in kaleme aldığı "Uyanalım" başlıklı yazıda çocuklarımız ve torunlarımıza iyi bir gelecek ve vatan bırakabilmek için onlara öncelikle iyi bir eğitim vermek gerektiğini anlatan yazı, "aksi takdirde birlikte yaşamak mecburiyetinde bulunduğumuz anâsır-ı hakimiyet-i katiye-i kahharanesi altında ezile ezile din de verir, vatan da verir, can da veririz" ifadesiyle son bulmuştur.¹²⁵ Yine Osman Fikret Bey'in "Giresun Türklerinin En Büyük Derdi" adlı başmakalesinde Giresun'da mevcut öğrenci ve öğretmen sayıları tablolar halinde verilerek asıl kurtuluşun eğitimden geçtiği, bu nedenle en öncelikli işin ciddi bir eğitim hamlesi olduğu üzerinde durulmuştur.¹²⁶ Niyazi Tayyib imzalı "İntizar-ı Millete" adlı yazıda; şair-i muazzam Tevfik

¹¹⁶ Oktay Karaman, "Giresun Basın Tarihinden Levhalar: *Işık* Gazetesi", *Giresun Kültür Sempozyumu (30-31 Mayıs 1998) Bildiriler*, İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1998, s. 116.

¹¹⁷ Osman Fikret, "Ben *Işık* Başmuharriri", *Işık*, 15 Kânunusani 1335 (1919), S. 10.

¹¹⁸ *Işık*, "Biri Hikâye Biri Hal", 31 Kânunusani 1335 (1919). Bu sayının logosunda da başmuharrir olarak Topallı'nın adı bulunmaktadır.

¹¹⁹ *Işık*, 21 Nisan 1335 (1919), S. 18, s. 8

¹²⁰ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 35.

¹²¹ *Işık*, 6 Haziran 1337 (1921), S. 28.

¹²² Aydın Çakmak, "Millî Mücadele Döneminde Giresun'da Yayınlanan Bir Dergi: *Işık* (1918-1923)", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, 2010, s. 25.

¹²³ K. Yust, *Kemalist Anadolu Basını (Tiflis 1922)*, haz. Orhan Koloğlu, çev. N.E., Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yay., 1995, s. 57.

¹²⁴ Usta, "Yeni Bilgi ve Belgeler Işığında", s. 643.

¹²⁵ *Işık*, 1 Nisan 1334 (1918), S. 12.

¹²⁶ *Işık*, 21 Mart 1335 (1919), S. 15. Bu yazı birkaç sayı daha devam etmiştir.

Fikret'in Darülfünun için inşad buyurdıkları bir marşta "yükselmeli, artık yetişir zillet ve zulmet" diye feryat ettiğine işaret edilerek "hakkı aramayan, aramaya kudret gösteremeyen her ferd, her millet zulmete, meskenete tabiatıyla razı olmuştur demektir" sözleriyle sürdürülmüştür. Ülkenin içinde bulunduğu bu zor koşullarda bile "her kafadan ayrı bir ses çıktığını" belirten Niyazi Tayyib Bey, artık ayrılıkları bırakıp vatan ve millet için birleşmek, yekvücut olmak zamanının geldiğini vurgulamıştır. Rumların Hopa'dan İnebolu'ya kadar olan bölgeyi Osmanlı'dan koparmak için her türlü faaliyet içine girdiği belirtilen yazıda, dünyaya barış getirmek istediklerini iddia eden İtilaf devletlerinin de bu tür melun girişimlere destek verdiği belirtilerek bunun için muharrir, âlim, cahil, köylü, şehirlî bütün efrad-ı milletten haklı davamızı her vasıta ile dünyaya duyurmaları için herkesin elinden geleni yapması gerektiği ifade edilmiştir. Dün Türk ve Müslüman'ın karşısında hâkimiyet düğmesini bile açmaya cesaret edemeyen Megali İdeacıların bugün bizi tahkir etme cüretinde buldukları vurgulanan yazı, "Çalışır, el ele verir, ihtirasları unuttur bütün mevcudiyetimizi vatanın istihlasına hasredersek istikbal güneşleri, nurları saadetleriyle yine bizimdir." sözleriyle son bulmuştur.¹²⁷ İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi üzerine bütün Anadolu'da olduğu gibi Giresun'da da işgale karşı yoğun tepkiler olmuş, protesto mitingleri düzenlenerek yaşanan gelişmeler Işık'ın sütunlarında yer bulmuştur. Niyazi Tayyib Bey'in imzasıyla yayımlanan "İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgali Üzerine" adlı başmakalede, hak ve adalet ninnileriyle uyutulan yetim Türklerin pek acı ve müellem bir sarsıntı ile gözlerini açtıkları, bu Türk semasının parlak şehrinin şımarık palikaryaların kirli ve sefih ağuşuna atılmak istenildiği belirtilen yazı, "Türk milleti ne kadar ezilmiş, ne kadar hırpalanmış olsa Yunanlılarla çarpışmaya muktedirdir" ifadeleriyle sürdürülmüştür. Yazı, Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kalmış olsaydı bile İtilaf devletlerinin Osmanlı topraklarını paylaşmak isteyeceklerinden şüphe bulunmadığı, bununla birlikte İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline izin verilmesinin de bu düşünceden kaynaklanmış olduğu, ancak bu durumun Türk milleti tarafından asla kabul edilmeyeceği vurgulanarak sonlandırılmıştır.¹²⁸

Işık'ta yayımlanan yazıların konularına göre dağılımına bakıldığında birinci önceliğin edebi türdeki yazılardan oluştuğu¹²⁹ görülmekle birlikte ülkenin içinde bulunduğu siyasi koşullara bağlı olarak ikinci sırayı siyasi konulu yazıların teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda *Yeni Giresun* örneğinde olduğu gibi ulusal nitelikte dış politika yazıları da yayımlanmıştır.¹³⁰ Her ne kadar yayını birçok kez kesintiye uğramış olsa da *Işık* mecmuası Giresun basınının temel yapı taşı oluşturmuş; Millî Mücadele'nin başlamasıyla yayın hayatına başlamış, asker cephelede çarpışırken o da fikirlerini ortaya koyarak Millî Mücadele'de üstüne düşen görevi yerine getirmiştir.¹³¹

¹²⁷ *Işık*, 11 Nisan 1335 (1919), S. 17.

¹²⁸ *Işık*, 21 Mayıs 1335 (1919), S. 21.

¹²⁹ Çakmak, "Millî Mücadele Döneminde Giresun'da", s. 14.

¹³⁰ Yüst, *Kemalist Anadolu Basını*, s. 57.

¹³¹ Karaman, "Giresun Basın Tarihinden Levhalar", s. 132.

Karadeniz (İkinci Dönem)

1918'de Haydarpaşa Tıp Fakültesi'ni bitirdikten sonra Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı emrinde Zahle Hastanesi'nin başhekimliğini yürüten¹³² Mehmet Hamdi (Duyduk) Bey'in kardeşi olan Ali Naci (Duyduk) Bey, Mondros Mütarekesi'nden sonra terhis olup Giresun'a dönmüştür. Giresun'a döndükten sonra 5 Şubat 1919'da Osman Fikret (Topallı) Bey'den Giresun ahvali hakkında bilgi alan Ali Naci Bey, ağabeyinin ölümüyle kapanan *Karadeniz* gazetesinin yeniden yayın hayatına girmesi önerisini kabul etmiştir.¹³³ Gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra Ali Naci Bey'in sahibi ve mesul müdürü, Osman Fikret Bey'in başmuharriri olduğu *Karadeniz* gazetesinin ikinci dönemi 22 Mart 1919 tarihli ilk nüshasıyla yayın hayatına girmiştir.¹³⁴ Osman Fikret Bey'in 4. sayıdan itibaren başmuharrirliği bırakmasından sonra bu görev Ali Naci, İbrahim Hamdi ve Niyazi Tayyip tarafından yürütülmüştür.¹³⁵ Jeneriğinde "Menafi-i mülk ve millete hadim *Osmanlı* gazetesidir" ibaresi yer alan gazetenin,¹³⁶ ilk yedi sayısı iki, yedinci sayıdan sonrakiler (sekiz ve dokuzuncu sayılar hariç) ise dört sayfa olarak yayımlanmıştır.¹³⁷ Haftalık periyotla Giresun Matbaası'nda basılan *Karadeniz*, 25 Temmuz 1919 tarihli 17. sayı ile yayın hayatına son vermiştir.¹³⁸ Gazetenin kapanması ise Giresun delegesi olarak Erzurum Kongresi'ne katılan Ali Naci Bey'in buradaki muhalif tavrı nedeniyle Giresun'a döndükten sonra Osman Ağa tarafından tehdit edilmesi üzerine Giresun'dan ayrılması neticesinde gerçekleşmiştir.¹³⁹

Karadeniz gazetesi, TBMM'nin açılmasından önceki süreçte Millî Mücadele'nin Giresun'daki en etkili sesi olmuştur. Başmuharrir Osman Fikret Bey'in ilk sayıda kaleme aldığı "Ba'sü Ba'de'l-Mevt" başlıklı yazıda Mehmet Hamdi Bey'in Balkan Savaşı'nda şehit düşmesiyle kapanan *Karadeniz*'in yeniden yayına başlamasından büyük bir memnuniyet duyulduğu, Mehmet Hamdi Bey ve arkadaşlarının geride bıraktıkları millî hislerin kendileri tarafından takip edileceği belirtilmiştir. Bu sayıda yayımlanan "Giresun Belediye Reisine Suikast" başlıklı yazıda, Osman Ağa'ya Rumlar tarafından düzenlenen suikast girişiminin ayrıntılarına yer verilmiştir.¹⁴⁰ İkinci sayının ilk yazısı olan "Bir Parça İzah"ta gazetenin çıkışı hakkındaki spekülasyonları önlemek için çıkış amacı maddeler halinde sıralanmıştır. Buna göre gazete; bu millet ve memleketi felakete sürükleyen resmî ve gayri resmî kafaların tarafsız ve kanuna uygun şekilde ezilmesini, Türk milletinin medeniyet âlemine karşı lekeleyecek hiçbir harekete tahammülü olmadığını, millî menfaatlerin her şeyin üstünde tutularak buna zarar verecek olanların etkisiz hale

¹³² Mentüşoğlu, *Giresun Basın Tarihi*, s. 178.

¹³³ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 102.

¹³⁴ Sürecin ayrıntılarına dair bilgi için bkz. Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 102-164; Usta, "Yeni Bilgi ve Belgeler Işığında", s. 644; Albayrak, *Dünden Bugüne Trabzon Basını*, s. 376.

¹³⁵ *Karadeniz*, 2 Haziran 1919, No: 12; *Karadeniz*, 14 Haziran 1919, No: 13; *Karadeniz*, 26 Haziran 1919, No: 14.

¹³⁶ *Karadeniz*, 22 Mart 1919, No: 1.

¹³⁷ *Karadeniz*, 25 Nisan 1919, No: 7.

¹³⁸ Usta, "Yeni Bilgi ve Belgeler Işığında", s. 645.

¹³⁹ Goloğlu, *Erzurum Kongresi*, s. 172.

¹⁴⁰ *Karadeniz*, 22 Mart 1919, No. 1.

getirileceğini, fırkacılık gütmeyeceğini, ancak âdem-i merkeziyet ile idare edilmeyi benimsediğini belirtmiştir.¹⁴¹ Ali Naci Bey tarafından kaleme alınan “Şeciyesizlik” adlı başmakalede, bir millet için eğitimin çok önemli olduğu, ancak “şeciye”nin bundan daha önemli olduğu belirtilerek İttihat ve Terakki hükûmetlerinin iktidara gelmesinden sonraki süreçte aldığı yanlış kararlar nedeniyle memleketin uçuruma sürüklendiği, ancak bu durumdan Talat Paşa kadar ona itiraz etmesi gerekip de seslerini çıkarmayan “şeciyesiz”lerin de sorumlu olduğu vurgulanmıştır.¹⁴² İbrahim Hamdi imzasıyla yayımlanan “Merkeziyet ve Adem-i Merkeziyet” başlıklı yazıda, idarede merkeziyetçiliğin ülkenin daha iyi yönetilmesi için benimsenmiş bir usul olmasına rağmen İttihat ve Terakki iktidarının bu idare şeklini istismar ederek ülkeyi Birinci Dünya Savaşı'na sokarak perişan ettiği üzerinde durulmuştur.¹⁴³ Bu yazı üzerine gazeteye bazı askerler tarafından tepki ve tehditte bulunulduğu, Ali Naci Bey'in “Söylemeyelim mi?” adlı başmakalesi ile “Niçin Anlamıyoruz?” başlıklı yazılarda dile getirilmiş; eleştirilerin liyakatsiz ve ehliyetsiz yöneticilerle şahsi çıkarlarını ülkenin çıkarlarının üstünde görenlere yönelik olduğu ve bu eleştiriden kimsenin rahatsız olmaması gerektiği ifade edilmiştir.¹⁴⁴ İbrahim Hamdi imzasını taşıyan “Millî Birlik” adlı başmakalede, İttihat ve Terakki hükûmetinin hayallerini süsleyen Türkçülük ve İslamcılık düşüncelerinin sağlam bir temele oturmamış olduğu gibi Avrupa devletlerinin ulaştığı ve uyguladığı “milliyetçilik” ile de uzaktan yakından ilgisi olmadığı üzerinde durulmuştur. İttihatçıların benimsediği Turancılık fikrini savunan ve bu konuda yazılar yazan kalemlerin bile Avrupa'daki gelişmeleri yeterince anlayamadığı ifade edilerek Türk milletini kurtaracak olanın ne “ittihad-ı akvam-ı İslam”, ne de “ittihad-ı akvam-ı Etrak” anlayışı olamayacağı, zira her iki düşüncenin de Birinci Dünya Savaşı'nda İttihatçılar tarafından denenmiş ve yüzbinlerce şehidin verilmesiyle sonuçlanmış olduğu vurgulanarak bizi kurtaracak yegâne yolun “demokratik Türklük” olduğu belirtilmiştir.¹⁴⁵

Karadeniz gazetesi, 15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunan işgaline uğramasını şiddetli protesto mitingleriyle telin eden Giresunluların tepkisini 20 Mayıs 1919 tarihli nüshasında ortaya koymuştur. Dört sayfalık gazetenin bütün yazıları, İzmir'in işgaline karşı yaşanan infialiyi yansıtmıştır. “İzmir Hadisesi ve Memleketimizde Tesirat” adlı başmakalede, işgal haberinin alınması üzerine Giresun ileri gelenlerinin belediye toplanarak protesto mitingi düzenlenmesine ve ilgili makamlara telgraf çekilmesine karar verdiği, ertesi gün sabahın erken saatlerinden itibaren Çamlı Çarşı civarında toplanan on binlerce Giresunlunun Yunan işgalini protesto ettiği belirtilmiştir. Yazıda, mitinge katılan büyük kalabalığın durumu; “müşterek heyecanlarla çarpan kalplerinin yekdiğerlerinin darbe-i kalbiyesini işitecek mertebede ve samimi bir surette yapışmış,

¹⁴¹ *Karadeniz*, 30 Mart 1919, No. 2.

¹⁴² *Karadeniz*, 3 Nisan 1919, No. 3.

¹⁴³ *Karadeniz*, 9 Nisan 1919, No. 4.

¹⁴⁴ *Karadeniz*, 14 Nisan 1919, No. 5.

¹⁴⁵ *Karadeniz*, 21 Nisan 1919, No. 6.

lisanlar değil kalpler konuşuyordu” şeklinde tasvir edilerek Türk’ün kurtarılması için kuvvetli bir teşkilat oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır. Miting sırasında Padişaha, Sadrazama, Amerikan Başkanı Wilson’a ve İstanbul’daki Fransa, İngiltere, İtalya ve Amerikan temsilcilerine çekilecek telgraflar okunmuş, ardından postaneye gidilerek bu telgraflar ilgililerine çekildikten sonra yeniden miting alanına dönmüş ve konuşmalar yapılmıştır. Namık Kemal’in “Vatan Manzumesi”nden bir parça ile Niyazi Tayyip’in “İzmir’e İthaf” adlı bir şiirinin yer aldığı Karadeniz’in bu sayısında Osman Fikret, Ali Naci, Muzaffer Gıyaseddin, Hüsnüye Fikret ve Ethem Nazif’in işgale tepki içerikli yazıları yayımlanmıştır.¹⁴⁶ İşgalin yankıları gazetenin bir sonraki sayısının sayfalarında da yerini almıştır. Ali Naci Bey’in “Yine Cemaat Teşkilatı” adlı başmakalesinde ülkenin içinde bulunduğu vahim durumdan çıkabilmesinin örgütlenmekten geçtiği, bunun için bir an evvel kuvvetli örgütlerin kurulmasına çalışılması, zira güçlü bir örgütlenmeyle toplumsal talebin uluslararası camiaya gösterilmemesi halinde Türk milletini memnun edebilecek bir sonucun alınamayacağı üzerinde önemle durulmuştur. Aynı sayıda yer alan “Giresun’da Şayan-ı İftihar Bir Levha” başlıklı duyuruda Niyazi Tayyip Bey’in okulundaki öğrencilerin kollarına üzerinde “Ey Türk Oğlu unutma, İzmir senin olmadıkça gözyaşını kurutma” yazılı beyaz kurdele takılarak Yunan işgaline karşı duyulan nefretin simgelendiği belirtilmiştir. Yine aynı sayıda Ethem Nejat imzalı “Yeni Usul Miting” başlıklı haberde, İstanbul’da hukuk-ı milliyemizi müdafaa için her Türk’ün postaneye giderek “İzmir’in işgalinden mütevellit haksızlığın süratle tamirini meclisin hiss-i adaletinden bekleriz” yazılı telgraflar çekerek protesto edildiği bilgisi yer almaktadır.¹⁴⁷

Giresun Belediye başkanı Osman Ağa’nın affedilmesi de *Karadeniz* gazetesinde başmakaleye konu olmuştur. Osman Fikret Bey tarafından kaleme alınan “Giresun’da Büyük Bir Bayram” adlı yazıda Osman Ağa’nın aff-ı şahaneyeye mazhar kılınması nedeniyle bütün Giresun Türkleri adına padişaha teşekkür ve şükran duyguları iletilmiştir. Osman Ağa’nın, Etniki Eterya Cemiyeti mensupları tarafından haksız yere şikâyet edilerek Divan-ı Harb’e verildiği, bu nedenle de Giresun’dan ayrılmak zorunda kaldığına vurgu yapılan yazıda, suçsuzluğu anlaşılacak affedilen Osman Ağa’nın yeniden şehre dönmüş olmasından duyulan memnuniyet aktarılmıştır.¹⁴⁸

Karadeniz gazetesinde Millî Mücadele ve Türklüğün kurtarılması konusunda kaleme alınmış yazıların yanında başkaca yerel ve ulusal yazı ve haberler de yayımlanmıştır. Örneğin Erzurum Kongresi’ne delege olarak giden Ali Naci ve Mehmet Hamdi Beylerden gelen telgraftan, Erzurum’a vardıkları ve kongrenin bir hafta içinde toplanacağı haberi bunlardan biridir.¹⁴⁹ Sonraki sayıda yer alan “Erzurum Kongresi’nin Küşadı” başlıklı haberde, Giresun delegelerinden alınan telgrafta kongrenin 23 Temmuz’da açıldığı ve başkanlığa Mustafa Kemal Paşa’nın seçildiği ve Giresun Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye

¹⁴⁶ *Karadeniz*, 20 Mayıs 1919, No. 11.

¹⁴⁷ *Karadeniz*, 26 Haziran 1919, No. 14.

¹⁴⁸ *Karadeniz*, 16 Temmuz 1919, No. 16.

¹⁴⁹ *Karadeniz*, 16 Temmuz 1919, No. 16.

Cemiyeti tarafından bir kutlama telgrafı çekildiği¹⁵⁰ bilgisine yer verilmiştir. Yine gazetede Ali Naci Bey imzalı "Muhacirlik" adlı başmakalede, Rus işgali nedeniyle batıya göç etmiş bir gurup muhacirin geri dönüşüne tesadüf edildiğine değinilerek; Samsun'dan memleketleri Gümüşhane'ye dönmekte olan kırk kişilik kafilenin içinde buldukları sefalet dile getirilmiş ve bu mazlum muhacirlerin Samsun'dan Trabzon'a kadar vapurla gönderilmelerini temin etmeyen hükümet ağır bir dille eleştirilmiştir.¹⁵¹ Amiral Bristol'un Giresun ziyareti¹⁵² gibi önemli görülen gelişmelerle, Trabzon ve Havalisi Adem-i Merkezîyet Cemiyeti'nin İstanbul'da Rumlarla yaptığı toplantıda Avrupa'ya Türk ve Rumlardan oluşan bir heyet gönderilmesi ve bunların Trabzon ve havalisinin ademimerkezîyetle idaresini kararlaştırdıkları¹⁵³ gibi haberlere de sütunlarında yer veren gazete Giresun halkını gelişmeler karşısında bilgilendirmiştir.

Gazete, Erzurum Kongresi'nde Mustafa Kemal Paşa'ya muhaliflikleriyle ön plana çıkan Giresun delegeleri Ali Naci ve Mehmet Hamdi'nin Osman Ağa'nın tepkisinden korkarak şehri terk etmeleri üzerine yayını sonlandırmıştır.

Gedikkaya

Millî Mücadele dönemi *Giresun* matbuatının yayın süresi ve sayısı açısından en az, ancak yerel ve ulusal yankı ve etkisi bakımından en etkin yayın organı *Gedikkaya* olmuştur. 1919 yılının sonlarına doğru Giresun'da Millî Mücadele'ye destek veren *Işık*'ın 1 Ocak 1920 tarihli sayısından sonra yayına ara vermesi ve Ali Naci (Duyduk) Bey tarafından çıkarılan *Karadeniz* gazetesinin de Erzurum Kongresi dönüşünde kapanması üzerine ortaya çıkan bu boşluğun doldurulması için harekete geçen¹⁵⁴ Belediye ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Osman Ağa tarafından 17 Ocak 1920 tarihinde *Gedikkaya*'nın ilk sayısı yayımlanmıştır.¹⁵⁵ Giresun Matbaası için sipariş edilen ancak gümrükte bekleyen makinenin Osman Ağa tarafından alınması ile *Gedikkaya*'nın çıkışının önündeki teknik engel ortadan kalkmıştır. Jeneriğinde yer alan bilgiye göre gazetenin sahibi ve mesul müdürü, *Işık*'ın da sahibi olan ve aynı zamanda Osman Ağa ile akrabalığı bulunan Cimşidzade Nuri Ahmet Bey'dir. Nuri Ahmet Bey *Gedikkaya*'nın, Rumların Taşkışla'ya astıkları bayrağın Osman Ağa tarafından indirilmesinden sonra kendi fikirlerini neşretmek için haftalık bir gazete çıkarılmasını istemesi üzerine yayına başladığını ve imtiyazının da kendisi tarafından alındığını belirtmiştir.¹⁵⁶ Gazetenin jeneriğinde başmuharririne dair herhangi bir kayıt bulunmamakla birlikte bazı nüshalarda

¹⁵⁰ *Karadeniz*, 25 Temmuz 1919, No. 17.

¹⁵¹ *Karadeniz*, 25 Nisan 1919, No. 7.

¹⁵² *Karadeniz*, 26 Haziran 1919, No. 14.

¹⁵³ *Karadeniz*, 30 Mart 12919, No. 2.

¹⁵⁴ Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 121-122; Coşar, *Millî Mücadele Basını*, s. 234.

¹⁵⁵ Usta, "Yeni Bilgi ve Belgeler Işığında", s. 616; Veysel Usta, "Osman Ağa Tarafından Giresun'da Çıkarılan *Gedikkaya* Gazetesi Üzerine Bir Değerlendirme", *History Studies*, 11/5(Ekim 2019), s. 1779; Beyoğlu, *Millî Mücadele Kahramanı*, s. 122; Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 549. Albayrak, *Dünden Bugüne Trabzon Basını*, s. 402.

¹⁵⁶ Nuri Ahmed Cimşid, "Giresun'da Yirmi Yıllık Basın Hayatı", *Aksu Giresun ve Çevresi Halkevleri'nin Dergisi*, Cilt 2/19-9 (1 Nisan 1940), s. 30.

Feridunzade Osman imzalı başmakaleler yayımlanmıştır. Tespit edilebilenler “Sulhun Karşısında”,¹⁵⁷ “Azim ve Sebat”,¹⁵⁸ “Ferit Paşa’nın Hataları ve Yunanistan’ın İhtirasları”¹⁵⁹ başlılı yazılardır. Topallı, Osman Ağa’nın Rüştîye mektebi mezunu olmasına rağmen uzun süre okuma-yazmayla ilgilenmediği için yazama yeteneğinin zayıfladığını ve kendi yazdıklarını yalnızca kendisinin okuyabildiğini belirtmektedir.¹⁶⁰ Topallı ve Coşar, Osman Ağa imzalı başmakalelerin Osman Ağa tarafından Bekir Sükûti Bey’e dikte ettirildiğini, yazıldıktan sonra kendisine okunup onayı alındıktan sonra basıldığını belirtmektedir.¹⁶¹ Haftalık olarak çıkan gazete Giresun Matbaası’nda basılmaktaydı.¹⁶²

Gazetenin 17 Ocak 1920 tarihli ilk nüshasının çıkarılmasında Heyet-i Temsiliye Reisi Mustafa Kemal Paşa’nın Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine çektiği bir telgrafın teşvik ve etkisi olduğu kuşkusuzdur. Bu telgrafta Mustafa Kemal Paşa, İngiltere Başbakanı Lloyd George’un, İstanbul ve Boğazların uluslararası bir statüye kavuşturulmasını isteyen beyanatının protesto edilmesini istemiştir. Nitekim *Gedikkaya*’nın ilk sayısında aynen yayımlanan bu telgraf, gazete hakkında Matbuat Umum Müdürlüğü tarafından soruşturma açılmasına neden olmuş, Dâhiliye Nazırı Şerif Paşa’nın 27 Ocak 1920 tarihli şifre telgrafı ile “memleketin mukadderatına aykırı sonuçlar doğuracağı” gerekçesiyle bu tür yayınların engellenmesi istenmiştir.¹⁶³ Başka bir ifadeyle *Gedikkaya* gazetesi, ilk sayısının yayımlanmasından sonra İstanbul Hükûmeti tarafından kapatılma tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. Bununla birlikte büyük olasılıkla 28 Ağustos 1920 tarihine kadar yayını sürdürülen *Gedikkaya*,¹⁶⁴ Yunan ordusunun taarruza geçerek Bursa ve Balıkesir’i işgal etmesi üzerine Osman Ağa’nın gazeteyle yeterince ilgilenememesi nedeniyle yayınına son vermiştir.¹⁶⁵

Gedikkaya gazetesi, Millî Mücadele dönemi Giresun basını içinde İstanbul Hükûmeti’ni de karşısına alarak fikirlerini en açık şekilde ortaya koyan gazete olmuştur. Kapatılma tehdidiyle karşılaştığı ilk sayısında Mustafa Kemal Paşa’nın tamimini yayınlamakla açıkça ortaya koyduğu görüş ve duruşunu kapandığı güne kadar aynı kararlılıkla sürdürmüştür. Mustafa Kemal Paşa’nın Samsun’a çıktığı tarihin birinci yıldönümünde, 19 Mayıs 1920’de çıkan 15. sayısında Feridunzade Osman imzasıyla yayımlanan “Sulhun Karşısında” başlıklı başmakalede barış süreci değerlendirilmiştir. Yazıda, barış taslağını teslim almak üzere San Remo’ya giden Tefvik Paşa’yı ne tür tehlikelerin beklediği dile getirilerek İtilaf devletlerinin Osmanlı Hükûmeti’nin fikir ve beklentilerini dikkate

¹⁵⁷ *Gedikkaya*, 19 Mayıs 1336 (1920), No. 15.

¹⁵⁸ *Gedikkaya*, 24 Temmuz 1336 (1920), No. 21.

¹⁵⁹ *Gedikkaya*, 12 Haziran 1336 (1920), No. 18.

¹⁶⁰ Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 549.

¹⁶¹ Coşar, *Millî Mücadele Basını*, s. 234; Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 549.

¹⁶² *Gedikkaya*, 19 Mayıs 1336 (1920), No: 15. Bazen bu periyoda uyulmadığı da olmuştur. Usta, “Osman Ağa Tarafından”, s. 1780.

¹⁶³ *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)*, Dâhiliye Nezareti İdare-i Umumiye Evrakı (DH.İ.UM.),00020.00014.70.001.

¹⁶⁴ Usta, “Osman Ağa Tarafından”, s. 1783; Albayrak, *Dünden Bugüne Trabzon Basını*, s. 402.

¹⁶⁵ Coşar, *Millî Mücadele Basını*, s. 235.

almadığı ifade edilmiştir. Henüz antlaşma metninin içeriği bilinmemesine rağmen Osmanlı Devleti için kabul edilemez hükümler içerdiğinin kuşku götürmez bir gerçek olduğu vurgulanan yazıda şayet Fransız Başbakanı Millerand'ın beyanatında "Osmanlı Hükûmeti'nin görüşlerinin alınıp değerlendirileceği" sözleri gerçek ise antlaşma metninin yeni baştan düzenlenmesi gerekeceği belirtilmiştir.¹⁶⁶ 29. sayıda yer alan "Koca Avrupa" başlıklı makalede isim bulunmamakla birlikte bu yazının Osman Ağa'nın dikte etmesi üzerine Bekir Sükûti Bey tarafından kaleme alınmış olması muhtemeldir.¹⁶⁷ Yazı, Sevr Antlaşması'nın içeriğinin basın aracılığıyla öğrenilmesi üzerine kaleme alınmış olup süreç "Avrupa Medeniyeti" kavramı üzerinden ele alınıp değerlendirilmiştir. Bu antlaşmayı hazırlayan İtilaf devletlerinin zihin dünyasında Müslümanlık-Hristiyanlık mücadelesinin egemen olduğu, dolayısıyla Müslüman Osmanlı Devleti'nin bu nedenle cezalandırılmak istendiği ifade edilerek Avrupa medeniyetinin içi boş bir kavram olduğu vurgulanmıştır. Aynı sayıda İsmail Uygur imzasıyla yayımlanan "Şerait-i Sulhiye Etrafında" başlıklı yazıda kendilerini "medenî" olarak niteleyen Avrupalıların Sevr Antlaşması'yla Osmanlı Devleti'nin kalbgâhına bir hançer saplamak istediğini, hâlbuki İzmir, Urfa ve Antep gibi vilayetlerde "medenî" devletlerin Türklere yaptığı zulüm ve katliamların görmezden gelindiği belirtilerek Türk milletinin bu antlaşmayı kabul ederek şanlı tarihine bir kara leke sürmektense ölmeyi tercih edeceği ifade edilmiştir.¹⁶⁸ 17. sayıdaki "Dünkü Hatıralar Bugünkü Felaketler" başlıklı imzasız yazıda ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesine Almanların bir ABD gemisini batırmasının neden olduğu, Almanların bu yanlış siyasetinin en ağır bedelinin Osmanlı Devleti tarafından ödendiği belirtilerek bu yanlış siyaseti Alman halkının da affetmeyeceği vurgulanmıştır.¹⁶⁹ "Ferid Paşa'nın Hataları ve Yunanistan'ın İhtirasları" adlı Feridunzade Osman imzalı oldukça uzun sayılabilecek olan başmakalede Ferit Paşa'nın Sevr sürecindeki tutum ve davranışları değerlendirilmiştir. Yazıda, antlaşma metninin Ferit Paşa Hükûmeti'ne teslim edilmesinin üzerinden verilen bir aylık sürenin geçtiği, bu süre içinde Şeyhülislam da dâhil olmak üzere birçok kişinin başkanlığında çeşitli toplantılar yapılarak hükûmetin önerilerinin belirlendiği, ancak sadece kendi çıkarlarını düşünen İtilaf devletlerinin bu önerileri dikkate almadığı belirtilerek bütün bu gelişmelerden, yeterli donanıma sahip olmadığı gibi kendisine yapılan uyarıları da dikkate almayan Ferit Paşa ve hükûmetinin sorumlu olduğu üzerinde durulmuştur. Yazının devamında Osman Ağa'nın ağzından Türk milletinin kararının ne olduğu ortaya konulmuş, "Yunanistan ve Venizelos şunu iyi bilsin ki" ikazıyla devam eden yazıda Yunanistan'ın azgın siyasetinden vazgeçmemesi ve işgali altındaki topraklardaki Müslümanlara yaptığı zalimane hareketlerine devam etmesi halinde Türk milletinin de her şeyi göze alarak sonuna kadar mücadele edeceği, bunun için de gerekirse Anadolu'daki Venizelos yardakçılarına misillemeyle karşılık verileceği aktarılmıştır. Aynı sayıda Ferit Paşa tarafından Anadolu hareketinin bastırılması görevi verilen Zeki Paşa'ya hitaben

¹⁶⁶ *Gedikkaya*, 19 Mayıs 1920, No. 15.

¹⁶⁷ Usta, "Osman Ağa Tarafından", s. 1 787.

¹⁶⁸ *Gedikkaya*, 29 Mayıs 1920, No. 16.

¹⁶⁹ *Gedikkaya*, 5 Haziran 1920, No. 17.

yayımlanan “Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti Giresun Şubesi Tarafından Dersaadet’te Zeki Paşa Hazretlerine” başlıklı açık mektupta ise, kendisine verilen bu gayrimeşru görevi kabul etmemesi, aksi halde hem itibarını, hem de canını kaybedeceği uyarısında bulunularak Türk milletinin Anadolu’da başlattığı meşru müdafaayı hiçbir gücün etkisiz hale getirmeye gücünün yetmeyeceği belirtilmiştir.¹⁷⁰ *Gedikkaya*’nın 21. sayısında Feridunzade Osman imzasıyla yayımlanan “Azim ve Sebat” adlı başmakalede, yazının başlığı olan sabır ve kararlılığın Millî Mücadele döneminde ne denli önemli gelişmelere neden olduğu üzerinde durulmuştur. Millî Mücadele’nin ilk günlerinde yeterince organize olamamış Kuva-yı Milliye güçlerinin Yunan genel taarruzu karşısında kısa sürede yok olacağına dair Batı’da olan yaygın kanaatin azim ve sebat ile tersine dönerek Türk milletinin lehine geliştiği anlatılmıştır. Yazı, Türk milletinin birlik ve beraberlik içinde ve sabırla sürdürdüğü mücadelede bir müddet sonra Anadolu’daki Yunan ordusunu destekleyen güçlerin de desteklerini geri çekmek zorunda kalacakları vurgulanarak böylesi bir durumda Yunan ordularının Anadolu macerasının sona ereceği ve bu maceranın müsebbibi olan Venizelos’un da mahvolup gideceği anlatılmıştır.¹⁷¹

Gedikkaya’da isimli veya isimsiz olarak Osman Ağa tarafından yazılan başmakalelerin dışında Millî Mücadele’ye destek vermek üzere başka yazılar da yayımlanmıştır. Bunlardan, “Memleketimizin İstikbaline Mühim Bir Darbe Vuruluyor” başlıklı yazıda II. Meşrutiyet’in ilanından sonra Giresun’da konuşlanmış bulunan “tabur”un merkezinin Ordu’ya alınmasının Giresun için hem haksızlık, hem de önemli bir kayıp olduğu üzerinde durulmuştur. Yine aynı sayıda, M. Rahmi¹⁷² imzasıyla yayımlanan “Kara Günler İçin Sevgili Yurduma” başlıklı yazıda ülkenin içinden geçtiği zorlu durumlara dikkat çekilerek en kısa zamanda güzel günlerin geleceği vurgulanmıştır.¹⁷³

Gedikkaya’da yer alan haberlerden bir kısmının Anadolu Ajansı’ndan, bir kısmının ise *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinden alındığı görülmektedir. Nitekim 15. sayıda Anadolu Ajansı’ndan alınarak yayımlanan “Yunan Amalı” adlı yazıda, İzmir Rum Metropolitinin “Yunan bayrağının Anadolu ve Trakya’da dalgalanacağını” açıklaması üzerine Kuleli Askerî Lisesinden 70 kişilik bir öğrenci grubunun silahlarıyla İstanbul’dan İzmir’e hareket etmek istediği, ancak hükûmet tarafından tutuklandıkları haberine yer verilerek küçük yaştaki çocukların dini ve millî hassasiyetlerine vurgu yapılmıştır.¹⁷⁴ *Hakimiyet-i Milliye*’den iktibas edilen ve Cemiyet-i Celile-i İslamiye tarafından yayımlanan beyannamede; TBMM’nin açılışından sonraki süreçte İstanbul Hükûmeti’nin TBMM ve Kuva-yı Milliye’yi ortadan kaldırmaya yönelik faaliyetlerine değinilmiştir. İstanbul Hükûmeti’nin isteği üzerine Şeyhülislam’ın millî hareketi hain ve din dışı ilan eden fetvasına karşı TBMM Hükûmeti’ni destekleyen Cemiyet-i Celile-i İslamiye tarafından hazırlanan beyanname ile Türk milletinin asli temsilcisinin, onun temsilcilerinden

¹⁷⁰ *Gedikkaya*, 12 Haziran 1920, No. 18. Topallı bu yazının Osman Ağa tarafından dikte ettirildiğini belirtmiştir. Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 557.

¹⁷¹ *Gedikkaya*, 24 Temmuz 1920, No. 21; Usta, “Osman Ağa Tarafından”, s. 1790.

¹⁷² M. Rahmi Bey, Rahmi Korkut Öğütçü olmalıdır.

¹⁷³ *Gedikkaya*, 19 Mayıs 1920, No. 15.

¹⁷⁴ *Gedikkaya*, 19 Mayıs 1920, No. 15.

oluşan TBMM olduğu çeşitli örneklerle anlatılmıştır.¹⁷⁵ 8 Temmuz 1920'de Bursa'nın Yunan işgaline uğraması üzerine 16 Temmuz Cuma günü Giresun'da düzenlenen "Muazzam Bir Miting" başlıklı yazıda protesto mitingine dair ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Büyük bir kalabalığın katılımıyla düzenlenen mitingde kürsüye çıkan Osman Ağa, millî varlığımızı ortadan kaldırmak isteyen Yunanlılara karşı vatan savunması için ölüme hazır olduklarını vurgulayan bir konuşma yapmıştır. Ardından kürsüye çıkan ve Sakarya Savaşı'nda 47. Alay'ın Alay Müftülüğünü yapan Giresunlu Kurdoğlu Hacı Hafız tarafından yapılan dini içerikli konuşma ile alanda bulunan binlerce insanın millî ve vatani duyguları harekete geçirilmiştir. Miting, eski Giresun Müftüsü Ali Fikri Efendi'nin dualarıyla son bulmuştur.¹⁷⁶ Görüldüğü gibi kısa bir süre yayın hayatını sürdürebilen Osman Ağa'nın himayesindeki *Gedikkaya* gazetesi, Millî Mücadele'nin Giresun'dan sesi en çok yükselen yayın organlarından biri olmuştur.¹⁷⁷

Yeni Giresun

Osman Ağa'nın işlerinin yoğunluğu nedeniyle yeterince ilgilenemediği için *Gedikkaya* gazetesinin kapanması sonucunda Giresun'da yayın organı kalmamıştı. Bir yandan Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin diğer yandan Millî Mücadele ve TBMM'nin sesini duyurmak amacıyla yeni bir gazeteye ihtiyaç duyulmuştur. Nihayet Giresun'da avukatlık yapmakta olan Trabzonlu Cemil Ragıp Bey'in¹⁷⁸ imtiyaz sahipliğini ve mesul müdürlüğünü; yine Trabzonlu Bekir Sükûti Bey'in de başmuharrirliğini yaptığı *Yeni Giresun* gazetesi, *Gedikkaya*'nın kapanmasından birkaç ay sonra 29 Kasım 1920'de yayın hayatına girmiştir.¹⁷⁹ Gazetenin jeneriğinde "siyasi, ilmi, edebi Türk gazetesidir" ibaresi yer almaktaydı.¹⁸⁰ Gazetenin çıkış amacı, başyazar Bekir Sükûti tarafından "Çoktan beridir mevcudiyetini hissettiğimiz derin bir boşluğu doldurmak amaçlı teşebbüsümüz, eminiz ki muhterem karilerimizce memnuniyetle karşılanacaktır" sözleriyle ifade edilmiştir.¹⁸¹ Başlangıçta haftada iki kez çıkan gazete¹⁸² 1921 yılı sonlarına doğru Cumartesi hariç haftada altı gün çıkmış olmasına rağmen Kasım 1922'den itibaren gınaşırı olarak yayımlanmıştır.¹⁸³ Giresun ile TBMM arasındaki ilişkiyi geliştirmeyi amaçlayan gazete bu amaca uygun olarak ilk sayısında Osman Ağa'nın Ankara'ya gidişini "Müdafaa-i Milliye Reisimiz Ankara'da" başlığıyla vermiştir. Haberde, "Memleketimiz Müdafaa-i Milliye ve Belediye Reis-i Muhteremimiz Feridunzade Osman Ağa

¹⁷⁵ *Gedikkaya*, 12 Haziran 1920, No. 18.

¹⁷⁶ *Gedikkaya*, 24 Temmuz 1920, No. 21.

¹⁷⁷ Usta, "Osman Ağa Tarafından", s. 1796.

¹⁷⁸ Bursa'nın Karacabey Kazası'nda müdde-i umumi olarak görev yapmakta iken Mondros Mütarekesi'nden sonra hakkında soruşturma açılıp Divan-ı Harp'te yargılanmak istenmesi nedeniyle görevini bırakarak eşi Hayrünisa Hanım'la birlikte Giresun'a yerleşmiştir. Burada avukatlık görevi ile işgal ederken Osman Ağa'nın öncülüğünde sürdürülen Müdafaa-i Milliye örgütlenmesine destek olmuş, müvekkili olduğu Rumların bazı emlakini satarak paralarını Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine teslim ederek Giresun Alaylarının ihtiyaçlarının karşılanmasına yardım etmiştir. Bkz. *Cumhurbaşkanlığı Arşivi(CA)*, 01016465,55,600628,5.(A: VII-1, D: 86, F:1-115).

¹⁷⁹ Usta, "Yeni Bilgi ve Belgeler Işığında", s. 646; Albayrak, *Dünden bugüne Trabzon Basını*, s. 408.

¹⁸⁰ *Yeni Giresun*, 23 Teşrinisani 1338 (1922), No. 293.

¹⁸¹ Bekir Sükûti, "Başlamadan Evvel", *Yeni Giresun*, 29 Teşrinisani 1336 (1920), No. 1.

¹⁸² *Yeni Giresun*, 21 Mart 1338 (1922), No. 190.

¹⁸³ Usta, "Yeni Bilgi ve Belgeler Işığında", s. 647.

mesmuatımıza nazaran Mustafa Kemal Paşa hazretlerinin refakatlerinde oldukları halde cephe-i harbi ziyaret ve yakın bir atide dahi vazife-i mühime-i asliyesine devam etmek üzere şehrimize muavenet buyuracaklardır” ifadeleriyle Osman Ağa'nın faaliyetleri duyurulmuştur.¹⁸⁴ Başmakale ve birinci sayfa yazıları daha çok siyasi içerikli olan *Yeni Giresun*, Yust'a göre Anadolu gazeteleri arasında en sağlamlarından biri olup sürekli olarak kendisini yenileyip geliştiren ve Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin hizmetinde bulunan bir yayın organıdır.¹⁸⁵

Gazetenin eldeki nüshaları incelendiğinde, başmakale yerine daha çok resmî tebliğlere yer verilmesinin yanı sıra TBMM'de yapılan görüşmeler ve çıkarılan kanunlar hakkında halkın bilgilendirildiği görülmektedir. Kimi zaman TBMM görüşmeleri tutanaklardan nakledilmiş, kimi zaman ise İstiklal Mahkemeleri Kanunu gibi önemli hukuki düzenlemeler hakkında geniş değerlendirmeler yapılmıştır. Bu yayın politikasıyla, ilk sayısında yer alan çıkış amacıyla da belirtildiği üzere adeta TBMM'nin Giresun'daki sesi olmuştur. Gazetenin çıkışından sonraki süreçte Osman Ağa'nın Ankara ile yakın temas içinde olması veya bizzat orada bulunması gazeteye çeşitli destekler sağlanmasına da neden olmuştur. Özellikle kâğıt temini konusunda TBMM'nin desteğini alan *Yeni Giresun*, yurt dışından ithal ettiği kâğıttan Gümrük Vergisi alınmaması gibi bazı ayrıcalıklardan da yararlanmıştı.¹⁸⁶ Öte yandan *Gedikkaya*'nın bıraktığı boşluğu doldurması için Osman Ağa tarafından ciddi bir şekilde desteklenen *Yeni Giresun*'a ve onun basıldığı Giresun Matbaası'na Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti gelirlerinden de katkı sağlanmıştır.¹⁸⁷

Yeni Giresun gazetesi, Giresun kamuoyunu Millî Mücadele'ye her türlü desteği sağlamak için bilgilendirmeye ve motive etmeye çalışırken Osman Ağa'nın faaliyetlerine de sayfalarında olabildiğince yer vermiştir. Bunlardan biri “Giresun Evvelki Gün Büyük Evladına Kavuşmuş ve Emsalsiz Günlerden Birini Daha Yaşamıştır” başlığıyla manşetten verilen haberdir. Haberde, görülmemiş bir kalabalık tarafından coşkun tezahüratlarla karşılanan Osman Ağa'nın cephelerdeki faaliyetleri ile Giresun'daki sorunların çözümüne yaptığı katkılar ayrıntılarıyla verilmiştir.¹⁸⁸

Gazetede 1920 yılı ile 1921 yılının ilk yarısında Giresun Askerlik Şubesi Başkanlığı da yapmış olan Binbaşı Hüseyin Avni Bey'in Sakarya Savaşı'nda şehit düşmesi üzerine onun hakkında ilk sayfada birinci haber olarak uzunca bir yazıya da yer verilmiştir.¹⁸⁹ Gazetenin 22 Eylül 1921 tarihli nüshasında başyazar Bekir Sükûti Bey tarafından şehit “Büyük Alparslan'ın Büyük Ruhuna” ithaf edilmiş olan “Feryad” adlı aşağıdaki şiir yayımlanmıştır.¹⁹⁰

¹⁸⁴ *Yeni Giresun*, 23 Teşrinisani 1338 (1922), No. 293.

¹⁸⁵ Yust, *Kemalist Anadolu Basını*, s. 59-61.

¹⁸⁶ *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, 30-18-1-1-2(Kararlar Dairesi Başkanlığı (1920-1928)/35-6-12; detaylar için bkz. Usta, “Yeni Bilgi ve Belgeler Işığında”, s. 649.

¹⁸⁷ Usta ve Çulfaz, *Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*, s. 29.

¹⁸⁸ *Yeni Giresun*, 23 Aralık 1338 (1922), No. 203.

¹⁸⁹ *Yeni Giresun*, 22 Eylül 1337 (1921), No. 89.

¹⁹⁰ *Yeni Giresun*, 22 Eylül 1337 (1921), No. 89. Buradan aktaran Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi*, s. 567.

Feryâd

Büyük Alparslan'ın Büyük Ruhuna

Yükselen ufuktan bir siyah alev

İnledi sokaklar, hıçkırdı her ev

İnleyen, hıçkıran sesler diyordu

Ağlamak sevmektir, gel ağla, gel sev

Anneler dövüyor bak dizlerini

Irmaklar kaybetmiş denizlerini

Yollardan geçenler görmüş de bizi

Şaşırılmış kalmışlar hep izlerini

O günden beridir her taraf yanık

Dereler bulanık, deniz bulanık

Firkatin yaktı da gözlerimizi

Gece uyanıgız, gündüz uyanık

O günden beridir her taraf kara

Kalbimde yara var, ruhumda yara

O günden beridir bezginiz candan

O günden beridir hayat bir sar'a

Senden ayrılalı düştük bu derde

Yalnız biz değiliz gamda, kederde

Dereler, denizler, kuşlar, çiçekler

Hepsinin feryadı; Alparslan nerde?

Aynı gazetenin bir başka sayısında da Hüseyin Avni Bey'in annesi Kadın Hanım tarafından oğlunun şehit olması üzerine yazdığı mektuba yer verilmiştir.¹⁹¹

Sütunlarının önemli bir kısmını siyasi haberlere, özellikle de dış politikaya ayıran gazete 1920 ve 1921 yıllarında Sovyetler hakkında dostane, hatta devrimci içerikli yazılara da yer vermiş, ancak 1922'de bu tür haberlerden kaçınmıştır.¹⁹² Bu tavrı da TBMM'nin siyasi tutumuyla örtüşmektedir.

Yeni Giresun hem Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Giresun ve Türkiye'deki sesi, hem de TBMM'nin Giresun'daki sesi olmuştur. Gazete, sahibi olan Cemil Ragıp Bey'in İstanbul'a taşınmasıyla¹⁹³ birlikte yayın hayatına son vermiştir.

¹⁹¹ *Yeni Giresun*, 3 Teşrinievvel 1337 (1921).

¹⁹² Yust, *Kemalist Anadolu Basını*, s. 61.

¹⁹³ Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin avukatlığını yapan Cemil Ragıp Bey'in Osman Ağa ve Giresun Mutasarrıfı Nizamettin Bey ile arasının açılmasından önce İstanbul'a, daha sonra Paris'e gitmek zorunda kalmasıyla ilgili olarak eşi Hayrünnisa Cemil Hanım'ın Mustafa Kemal Paşa'ya yazdığı ayrıntılı mektup için bkz. *CA, VII-1, 86, 1-115*.

5. Cumhuriyetin İlanı ve Giresun

Büyük Taarruz ve Başkumandanlık Meydan Muharebesiyle Yunanlılara karşı kazanılan zaferden sonra Millî Mücadele'nin en önemli safhalarından biri olan diplomasi aşamasına geçilmişti. Lozan'daki barış görüşmeleri çetin müzakerelere sahne olmuş, hatta kesintiye uğramasına rağmen bazı sorunların çözümünün sonraya bırakılmasıyla ancak 24 Temmuz 1923'de sonuçlanabilmiştir. Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması Türk halkına nefes aldırılmış ve olağanüstü dönemlerin yavaş yavaş geride kalacağı bir döneme girilmiştir. Böylece Türk halkı kendi iç meselelerine dönebilmiş ve yeni bir düzen kurma çabalarıyla savaş boyunca eksik kalan taraflarını tamamlamaya başlamıştır. Bu eksikliklerden birisi de Saltanatın kaldırılmasından sonra devletin rejiminin ne olacağı meselesidir. Millî Mücadele Dönemi TBMM Hükûmeti'nin ülkenin kaderine hükmetmiştir. Fakat bu dönemde rejimle ilgili tartışmalardan uzak durulmuştur. Askeri ve diplomatik zaferin gelmesiyle birlikte 29 Ekim 1923'te TBMM'de "Teşkilât-ı Esasîye Kanununun Bazı Mevaddının Tavzihan Tadiline Dair Kanun" kabul edilmiş ve 4 Kasım 1923'de T.C. Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Böylece yeni Türkiye Devleti'nin rejiminin Cumhuriyet olduğu kabul edilmiştir.

Giresun'da Cumhuriyetin ilanı son derece olumlu karşılanmıştır. 6 Kasım 1923'te Giresun Valiliği tarafından TBMM'ye Cumhuriyetin ilanından dolayı bir tebrik telgrafi gönderilmiştir.¹⁹⁴ Giresun'da Cumhuriyetin ilan edilmesi yerel basına da yansımıştır. *Giresun'da Işık Gazetesi'nin* 29 Kasım tarihli sayısında halkın her düşündüğünü söyleyip isteyebileceği üzerine özel vurgu yapılmıştır. Eğer halk seçtiği kişilerden başarılı bir icraat görmezse onun için de sesini çıkarabilecektir.¹⁹⁵ Cumhuriyetin ilanından sonraki fikir ayrılıklarını da haberleştiren gazetede Rauf Bey'in açıklamaları yer almıştır. Buna göre Rauf Bey tam anlamıyla cumhuriyetçi olduğunu ve saltanat aleyhtarı olup Halk Fırkasından ayrılmayacağını belirtmekteydi.¹⁹⁶

Millî devlet olmanın gereği olarak bayram kutlamalarına verilen önem doğrultusunda öncelikle Cumhuriyetin ilan tarihi kesinleştirilmiştir. Bazı yerlerde Cumhuriyetin ilanının 1 Kasım zannedilmesi üzerine 26 Ekim 1924 tarihli kararname ile asıl tarihin 29 Ekim 1923 olduğu kesinleştirilmiş ve bu günün 101 pare top atışı ve planlı bir programla kutlanmasına karar verilmiştir.¹⁹⁷ 23 Nisan 1925 tarihinde T.C. Resmi Gazete'de yayınlanan "Cumhuriyetin İlanına Müsadif 29 Teşrinievvel Gününün Millî Bayram Addi Hakkında Kanun" ile de Cumhuriyetin ilan günü bayram olarak kutlanmaya başlamıştır.¹⁹⁸ Giresun'da da bu tarihten sonra düzenli olarak kutlama programları

¹⁹⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: 2, Cilt: 3, İçtima: 1, 6 Kasım 1339 (1923), s. 250.

¹⁹⁵ "Meclis-i Umumi Ne Zaman Açılacak", *Giresun'da Işık*, 29 Kasım 1923, s. 1.

¹⁹⁶ "Ortada Ayrılık Yokmuş", *Giresun'da Işık*, 29 Kasım 1923, s. 1.

¹⁹⁷ BCA, 30-18-1-1/11-48-17, 26.10.1924.

¹⁹⁸ "Cumhuriyetin İlanına Müsadif 29 Teşrinievvel Gününün Millî Bayram Addi Hakkında Kanun", *T. C. Resmi Gazete*, Sayı: 96, 23.04.1925.

düzenlenmiştir. Örneğin 1926 yılında Türk Ocağı önderliğinde düzenlenen etkinliklerde fener alayı, halk dansları, milli oyunlar sergilenmiş, şiirler okunmuş ve konuşmalar yapılmıştır.¹⁹⁹

6. Sonuç

Giresun, 30 Kasım 1920'de TBMM'de kabul edilen yasayla müstakil mutasarrıflık haline getirilmeden önce Trabzon Vilayeti'ne bağlı Lazistan, Gümüşhane ve Canik sancaklarıyla Ordu, Giresun, Tirebolu, Akçaabat, Of, Sürmene, Görele, Vakfıkebir, Bafra, Çarşamba, Terme, Ünye, Fatsa, Atina, Hemşin, Torul, Şiran ve Kelkit gibi çok sayıda kazalardan biriydi. Ancak, eski bir liman kenti olması ve bu limanın uluslararası ticaretle yakın ilişki içinde bulunması onu, ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan diğer kazalara göre daha gelişmiş bir konuma getirmiştir. Nitekim vilayetin bu idari yapısı içinde, başlangıçtan 1928'deki Harf Devrimi'ne kadar geçen süre içinde en fazla yayın yapılan yerlerin başında Giresun Kazası gelmektedir. Öyle ki bu dönem içinde Gümüşhane ve Rize sancaklarında birer gazete yayımlanmasına karşın kaza statüsünde bulunan Giresun; biri Rumca, biri Ermenice ve 20'si Türkçe olmak üzere toplam 22 tür yayımla sancak merkezlerini bile açık ara geride bırakmıştı. Hiç kuşkusuz bu durum, Merzifon Amerikan Koleji'nin bünyesinde 1904'te kurulan Pontus Cemiyeti etrafında örgütlenen Pontusçuluk faaliyetlerinin diğerlerine göre daha çok dışa açık konumundaki Giresun'da da etkisini göstermeye, yayımlanan Rumca ve Ermenice gazetelerin etnik siyaset yapmaya başlamalarından ve buna Türklerin reaksiyon vermelerinden kaynaklanmaktaydı. Birinci Dünya Savaşı'nda Rus ordularının Trabzon vilayeti sahillerinin doğusundan başlattığı işgal girişiminde Ortodoksluk zemininde birleşen Rumların işgalci Ruslarla işbirliği yapmaları ise siyasi düzlemde yeni bir safha yarattı. Bu süreç daha önceki yıllarda Rusya topraklarına göç eden Rumların askerî birlikler halinde örgütlenerek Rus ordusu içinde yer almalarına zemin hazırladığı gibi işgal edilen bölgelerde Rum çetelerinin Ruslar tarafından desteklenip himaye görerek faaliyetlerini yaygınlaştırmalarını sağlamıştır. 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'nin imzalanarak Osmanlı topraklarının işgale uğramasının da verdiği cesaretle Doğu Karadeniz Rumları içeride çetecilik ve katliam girişimlerini, dışarıda ise Paris Barış Konferansı nezdinde siyasi faaliyetlerini yoğunlaştırmışlardır. Osmanlı ordusunun terhis edilmesi, Doğu Karadeniz sahillerine özellikle Rusya'dan Rum nüfus göçünün yoğunlaşması ve buna karşı az sayıdaki jandarma kuvvetlerinin gerekli önleyici önlemleri alamaması, Giresun Türklerinin Osman Ağa'nın önderliğinde örgütlenerek hem Giresun sahillerine yapılacak Rum göçünün engellenmesine hem de içeride Rumların çetelerinin Türkler yönelik saldırılarına önlem alınmaya çalışılmıştır.

1918 yılı Aralık ayında Osman Ağa'nın maiyetinde bulunan gönüllülerin oluşturduğu Sahil Muhafaza Teşkilat'ının sayısı zaman içinde artmış ve organize bir yapıya dönüşmüştür. Şubat 1919 başlarında Osman Ağa'nın öncülüğünde kurulan Müdafaa-i Memleket Komitesi, daha sonra kurulan Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye

¹⁹⁹ Mesut Çapa, "Yeşil Giresun Gazetesine Göre Giresun'da Millî Gün Kutlamaları ve Atatürk", *Yeşil Giresun Gazetesine Göre Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun*, Ed. Ali Çelik, Giresun: Ümit Ofset Matbaacılık, 2003, s. 8-9.

Cemiyeti'nin Giresun şubesine dönüşerek Millî Mücadele döneminde önemli hizmetlerde bulunmuştur. Nitekim bu cemiyetin maddi ve manevi desteğini alarak kurulan Giresun Gönüllü Taburu Kars'ın Ermenilerden geri alınmasında önemli görevler yapmış, Sakarya Savaşı öncesinde Müdafaa-i Milliye Vekâleti'nin emriyle 42. ve 47. Giresun Alayları teşkil edilerek önce Sakarya Savaşı'nda, sonra Büyük Taarruz'da önemli kahramanlıklar göstermiştir.

Mütarekeden sonra Giresun'da Osman Ağa'nın gönüllülerden oluşan maiyeti ile başlayan ve paramiliter bir özellik taşıyan bu askerî yapılanma, Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkıp Türk milletinin "makûs talihine" el koymasından sonraki süreçte giderek güçlenmiş; Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin maddi ve manevi desteğiyle gelişerek Millî Mücadele'nin en kritik aşaması olan Sakarya Savaşı'na yaklaşık 3.000 kişilik mevcutla iki alayla katılacak düzeyde ciddi bir yapılanmaya dönüşmüştür.

Millî Mücadele'nin silahlı aşaması olan 1919-1922 yılları arasında bu mücadeleye ciddi katkı sağlamış olan ve Giresunluların sesi olarak hizmet veren Giresun basınıni oluşturan yayın organları, kesintili olarak yayın hayatını sürdürmüş olsalar da Anadolu'nun bu ücra köşesinden seslerini yalnızca Türkiye içine değil dış dünyaya da duyurmayı başarmıştır. Bir tür eğitim ve edebiyat gazetesi/dergisi hüviyetinde bulunan *Işık* mütevazı da olsa Türk milletinin meşru haklarını savunmaya başlamış, Giresun halkını muhtemel tehlikelere karşı uymayı kendisine görev edinmiştir. Savaştan yenik çıkan Merkezi Devletleri'nin tabi olacakları antlaşmaları hazırlamak üzere İtilaf devletlerinin devlet veya hükûmet başkanlarının iştirakiyle toplanan Paris Konferansı'nda Osmanlı coğrafyasında Ermenistan ve Pontus gibi yapay ulus devletlerin kurdurulma girişimlerinin başlamasının ardından yayına başlayan Doktor Ali Naci Bey'in *Karadeniz* gazetesi, Giresun'da Millî Mücadele hareketinin örgütlenmesine önemli katkılar vermiştir. Her ne kadar gazetenin hemen her sayısında İttihat ve Terakki karşıtlığına, özellikle Enver Paşa'nın Turancılık hülyasının Osmanlı'nın savaşa katılması ve ağır bedeller ödemesinde en önemli amil olduğuna dair yazılar yazılmış olsa da "Türklük" ve "ulus devlet" etrafında örgütlenmenin zorunluluğu üzerinde durularak Giresunlulara bu fikirlerin etrafında toplanılması yönünde yol göstermeye çalışmıştır. Nitekim gazetede ki başyazılarıyla İttihatçı karşıtlığını açıkça ortaya koyan Doktor Ali Naci ve İbrahim Hamdi Beyler, *Karadeniz* gazetesindeki yazılarının da etkisiyle Erzurum Kongresi'ne Giresun delegeleri olarak seçilmiş; başkanlık divanı seçimleri başta olmak üzere kongre süresince de tıpkı *Karadeniz*'deki yazılarıyla ortaya koydukları İttihatçı karşıtlığını, burada Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Orbay'a karşı muhalif bir tavır alarak göstermişlerdir. Giresun'a döndükten sonra da bu tavırları nedeniyle Osman Ağa'nın şiddetli tepkisiyle karşılaştıkları için Giresun'u terk etmek ve *Karadeniz*'in de yayın hayatına son vermek mecburiyetinde kalmışlardır. Giresun'un matbuat hayatında meydana gelen bu boşluk Osman Ağa tarafından doldurularak 1920 yılı başında onun sahipliğinde faaliyete geçen *Gedikkaya* gazetesi ile doldurulmaya çalışılmıştır. Başlangıçta Heyet-i Temsiliye Reisi Mustafa Kemal Paşa ile yakın ilişki içinde olmuş ve onun talimat ve önerileri doğrultusunda bir yayın politikası sürdürmü; 23 Nisan

1920'den itibaren de TBMM'nin Giresun'daki sesi olarak yayınını sürdürmüştür. Bu bağlamda *Gedikkaya*, Osman Ağa'nın dikte ettirdiği ve imzaladığı başmakalelerle başta Damat Ferit Paşa olmak üzere İstanbul Hükûmeti'ni hedef alan yazılar yayımlamıştır. *Gedikkaya*'nın kapanması üzerine yayına başlayan *Yeni Giresun* gazetesi de tıpkı *Gedikkaya* gibi Ankara Hükûmeti'nin Giresun'daki sesi olma özelliği taşımış, sayfalarında *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinden iktibaslara ve TBMM görüşmelerinin tutanaklarına geniş ölçüde yer vererek TBMM ile Giresun arasında ciddi bir köprü görevi görmüştür.

Kaynaklar / References

Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Arşivi(CA)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Resmi Yayınlar

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi

T. C. Resmi Gazete

Sürelî Yayınlar

Aksu (Giresun ve Çevresi Halkevlerinin Dergisi)

Gedikkaya

Giresun'da Işık

Işık

İstikbal

Karadeniz

Yeni Giresun

Yeşil Giresun

Kitap ve Makaleler

Akın, Cavit. "Millî Mücadele ve Erzurum Kongresi'nde Giresun Delegeleri". *Giresun Tarihi Sempozyumu 24-25 Mayıs 1996 Bildiriler*. İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1997: 275-286.

Aktaş, Hayati. "Doğu Karadeniz Bölgesinde Pontus Devleti Kurma Çabaları ve Bu Amaçla Hazırlanan Propaganda Kitapları". *Başlangıçtan Günümüze Pontus Sorunu*. ed. Veysel Usta, Trabzon: Serander Yayınları, 2007: 275-295.

Albayrak, Hüseyin. *Dünden Bugüne Trabzon Basını*. Ankara: Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yay., 2010.

Alşan, Songül. *Doğu Karadeniz'in En Uzun İki Yılı*. Trabzon: Serander Yayınları, 2017.

Balcioğlu, Mustafa. "Birinci Dünya Savaşı Sırasında ve Sonrasında Rumlar ve Topal Osman". *Giresun Tarihi Sempozyumu 24-25 Mayıs 1996 Bildiriler*. İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1997: 259-266.

Barutçu, Faik Ahmet. *Siyasi Hatıralar Millî Mücadeleden Demokrasiye*. Cilt 1. yay. haz. Mustafa Everdi. Ankara: 21. Yüzyıl Yayınları, 2011.

Bekir Sükûti. "Başlamadan Evvel". *Yeni Giresun*. 29 Teşrinisani 1336, No. 1.

Beyoğlu, Süleyman. "Millî Mücadele'de Giresun'un Yeri ve Önemi". *Giresun Tarihi Sempozyumu 24-25 Mayıs 1996 Bildiriler*. İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1997: 209-229.

- _____, "Belgelerle Osman Ağa (1883-1923)". *Millî Mücadelede Giresun (Sempozyum 6-7 Mart 1999) Bildiriler*. İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1999: 77-98.
- _____, *Millî Mücadele Kahramanı Giresunlu Osman Ağa*. İstanbul: Bengi Yayınları, 2009.
- Çimşid, Nuriahmet. "Giresun'da Yirmi Yıllık Basın Hayatı". *Aksu Giresun ve Çevresi Halkevlerinin Dergisi*. 2/18-2(1 Mart 1940);2/19-3(1 Nisan 1940);2/21-5(Haziran 1940).
- Çiçek, Seyfullah. *Topal Osman (Osman Ağa)*. İstanbul: Arı Sanat Yay., 2011.
- Çoşar, Ömer Sami. *Atatürk'ün Muhafızı Topal Osman (Osman Ağa)*. İstanbul: Harman Yay., 1971.
- Çakmak, Aydın. "Millî Mücadele Döneminde Giresun'da Yayınlanan Bir Dergi: *Işık* (1918-1923)". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2010.
- Çapa, Mesut "Yeşil Giresun Gazetesine Göre Giresun'da Millî Gün Kutlamaları ve Atatürk", *Yeşil Giresun Gazetesine Göre Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun*, Ed. Ali Çelik, Giresun: Ümit Ofset Matbaacılık, 2003.
- Çapa, Mesut. "Millî Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Giresun". *Türk Kültürü*. 423(Temmuz 1998): 425-432.
- _____, *Millî Mücadele Döneminde Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti*. Ankara: Trabzon Belediyesi Yay., 1999.
- _____, *Pontus Meselesi*. Trabzon: Serander Yayınları, 2001.
- Goloğlu, Mahmut. *Erzurum Kongresi*. İstanbul: İş Bankası Yay., 2011.
- Hacifettahoğlu, İsmail. *Sakarya Şehidi Binbaşı Hüseyin Avni Bey*. Ankara: Atlas Yay., 1999.
- İpek, Nedim. "Giresun Kazasının Nüfusuna Dair Bir Değerlendirme". *Millî Mücadelede Giresun (Sempozyum 6-7 Mart 1999) Bildiriler*. İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1999: 223-232.
- Kabacaoğlu, Mustafa Gökalg ve Tuncer Dervişoğlu. *Giresun Belediyesi ve Başkanları*. Ankara: Giresun Belediyesi Yay., 2009.
- Karaman, Oktay. "Giresun Basın Tarihinden Levhalar: *Işık Gazetesi*". *Giresun Kültür Sempozyumu (30-31 Mayıs 1998) Bildiriler*. İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1998: 115-132.
- Menteşoğlu, Hüseyin Gazi. *Giresun Basın Tarihi 1908-2004*. İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 2021.
- Menteşoğlu, Ö. Erden. *Mustafa Kemal Paşa'nın Muhafız Alayı Komutanı Milis Yarbay Osman Ağa*. Ankara: Yardımcı Ofset Matbaası, 2014.
- Özel, Sabahattin. *Millî Mücadele'de Trabzon*. İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2012.
- Sarıbayraktaroğlu, Mehmet Şakir. *Osman Ağa ve Giresun Uşakları Anlatıyor*. İstanbul: Kardeş Matbaası, 1975.
- Sarısamam, Sadık. *Cumhuriyet'in İlk Yıllarında (1923-1930) Giresun (Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Hayat)*. İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1999.
- Topallı, Osman Fikret. *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklal Harbi Tarihlerinde Giresun*. haz. Veysel Usta ve Mustafa Çulfaz. Trabzon: Serander Yayınları, 2017.

- Ural, Selçuk. *Mondros Mütarekesi ve Doğu Vilayetleri*. İstanbul: IQ Yayınları, 2008.
- Usta, Veysel ve Mustafa Çulfaz. *Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Varidat ve Sarfiyat Defteri*. Trabzon: Serander Yayınları, 2021.
- Usta, Veysel ve Ülkü Köksal. *Yüz Yıl Önce Karadeniz: Muhacirlik Defteri II*. İstanbul: Akçaabat Belediyesi Yay., 2018.
- Usta, Veysel. "Osman Ağa Tarafından Giresun'da Çıkarılan *Gedikkaya* Gazetesi Üzerine Bir Değerlendirme". *History Studies*. 11/5 (Ekim 2019): 1773-1838.
- _____. "Yeni Bilgi ve Belgeler Işığında Giresun Basın Tarihine Güncel Bir Bakış (1908-1928)". *I. Uluslararası Karadeniz Tarihi Sempozyumu 12-14 Aralık 2019*. ed. Kenan İnan ve Deniz Çolak. Trabzon: Avrasya Üniversitesi Yay., 2020: 611-677.
- _____. ed. *Doğu Karadeniz'de Rus İşgali ve Muhacirlik*. Trabzon: Serander Yayınları, 2021.
- Ünalp, F. Rezzan. *Birinci Dünya Harbinde Karadeniz*. Trabzon: Serander Yayınları, 2019.
- Yust, K. *Kemalist Anadolu Basını (Tiflis 1922)*. haz. Orhan Koloğlu. çev. N.E., Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yay., 1995.
- Yüksel, Ayhan. "Savaş Yıllarında Giresun (1914-1922): Sosyal ve Ekonomik Durum". *Millî Mücadelede Giresun (Sempozyum 6-7 Mart 1999), Bildiriler*. İstanbul: Giresun Belediyesi Yay., 1999: 233-253.
- _____. *Giresun Tarihinden Sayfalar*. İstanbul: Giresun Valiliği, 2009.

Ek 1. 014 Osman Ağa ve arkadaşları Giresun kalesinde Ortada Binbaşı Hüseyin Avni, solunda Osman ağa, sağında kaymakam Hüsnü Bey, sağında kadı Edip Efendi

EK 2. İzmir'in işgalini protesto için Keşap Nahiye Müdürü Osman Fikret Bey'in organize ettiği mitingden bir görüntü

EK 3. Giresun Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucuları

EK 4. Millî Mücadele Döneminde Giresu'nda Basın

فرودگان
 شماره ۱ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 تاریخچه: ۱۰۰ شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰

تاریخچه: ۱۰۰ شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰

تاریخچه: ۱۰۰ شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰

فرودگان
 شماره ۱ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 تاریخچه: ۱۰۰ شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰

تاریخچه: ۱۰۰ شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰

تاریخچه: ۱۰۰ شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰

فرودگان
 شماره ۱ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 تاریخچه: ۱۰۰ شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰

تاریخچه: ۱۰۰ شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰

تاریخچه: ۱۰۰ شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰

فرودگان
 شماره ۱ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 تاریخچه: ۱۰۰ شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰

تاریخچه: ۱۰۰ شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰

تاریخچه: ۱۰۰ شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰
 شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰

تاریخچه: ۱۰۰ شماره ۱۰۰ - شماره ۱۰۰

Yazar Hakkında / About Author

**Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ | Karadeniz Teknik Üniversitesi |
h.oksuz[at]ktu.edu.tr | ORCID: 0000-0002-3957-9174**

Prof. Dr. Hikmet Öksüz 1965 Trabzon'un Çaykara ilçesinde doğdu. İlköğrenimini Çaykara'da, liseyi Trabzon'da tamamladıktan sonra 1987 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği programından mezun oldu. 1987-1995 yılları arasında İstanbul Kartal Lisesi'nde öğretmen olarak görev yaptı. 1992 yılında İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nde "Lozan'da Batı Trakya Sorunu" isimli teziyle Yüksek Lisans programını bitirdi. 1996 yılında aynı enstitüde "Atatürk Dönemi Türkiye'nin Balkan Politikası (1923-1938)" isimli teziyle Doktora derecesini aldı. 1995 yılından beri Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde görev yapan Öksüz, 1999 yılında Yardımcı Doçent, 2003 yılında Doçent, 2008 yılında da Profesör oldu. Yayınlanmış 12 kitabı, 10 kitap editörlüğü ve bilimsel çalışma alanı ile ilgili kitap bölümü, bildiri ve makale olmak üzere 160'ın üzerinde yayını bulunan Prof. Dr. Hikmet Öksüz, 18 yüksek lisans ve 14 doktora tezinde danışmanlık yapmıştır. 2018-2022 yılları arasında Türk Tarih Kurumu bilim kurulu asli üyesi olarak görev yapan Öksüz ayrıca birçok idari görevde bulunmuştur. Karadeniz Teknik Üniversitesi çatısı altında 2004-2010 yılları arasında Edebiyat Fakültesi Tarih Bölüm Başkanlığı, 2010 yılında Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Kurucu Müdürlüğü, 2010-2012 yılları arasında da Edebiyat Fakültesi Kurucu Dekanlığı yapmıştır. Son olarak 2012-2020 yılları arasında da Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Rektör Yardımcısı olarak görev yapan Prof. Dr. Hikmet Öksüz halen Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı'nı yürütmektedir. Evli ve üç çocuk babasıdır.

**Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ | Karadeniz Technical University |
h.oksuz[at]ktu.edu.tr | ORCID: 0000-0002-3957-9174**

Prof. Dr. Hikmet Öksüz was born in Çaykara, Trabzon in 1965. He completed primary and secondary schools in Çaykara before graduating from high school in Trabzon. He finished Karadeniz Technical University, Fatih Faculty of Education, History Teaching Program in 1987. Between 1987 and 1995 he served at İstanbul Kartal High School as a history teacher. He wrote his master's thesis titled "The Issue of Eastern Thrace at the Lausanne Peace Conference" at İstanbul University, The Institute of Atatürk's Principles and Revolution History from where he was awarded with the title of M.A. in history in 1992. He obtained his doctoral degree from the same institute in 1996 with the Ph.d. thesis named "Turkey's Balkan Policy during the Ataturk Era (1923-1938)". Since 1995, Öksüz has been a faculty member of the Karadeniz Technical University, Faculty of Letters, Department of History. He became assistant professor in 1999, associate professor in 2003, and full professor in 2008. Professor Öksüz is the author of 12 books and over 160 scholarly articles, book chapters and symposium papers in his field of study. He also edited 10 books as well as supervising 18 master's and 14 Ph.d. theses. Between 2018-2022 he served as a full member of the Turkish Historical Association added to his other administrative duties throughout the years. At Karadeniz Technical University he served as the chair of the Department of History between 2004 and 2010, the founding director of the Institute of Black Sea Studies in 2010, and the founding Dean of the Faculty of Letters between 2010 and 2012. He last served as the Vice-Rector of Karadeniz Technical University between 2012 and 2020. Currently, he is the head of the History of the Turkish Republic Studies, in the Department of History at Karadeniz Technical University. Prof. Öksüz is married and has three children.

